

Σαμοθράκη

*"Περνούσε απ' το ρουμάνι μας χτες νύχτα το
φεγγάρι, το βλέπω και σταμάτησε δεν πάει νε
μηρός νε πίσω" Γ. ΑΘΑΝΑΣ*

Φωτ. Σ. Μηλιώνης

Κείμενα - επιμέλεια ύλης
ANNA MALTEZOY,

Πρόεδρος Πολιτιστικού Συλλόγου Σαμοθράκης,
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ERIC SOESBERGEN

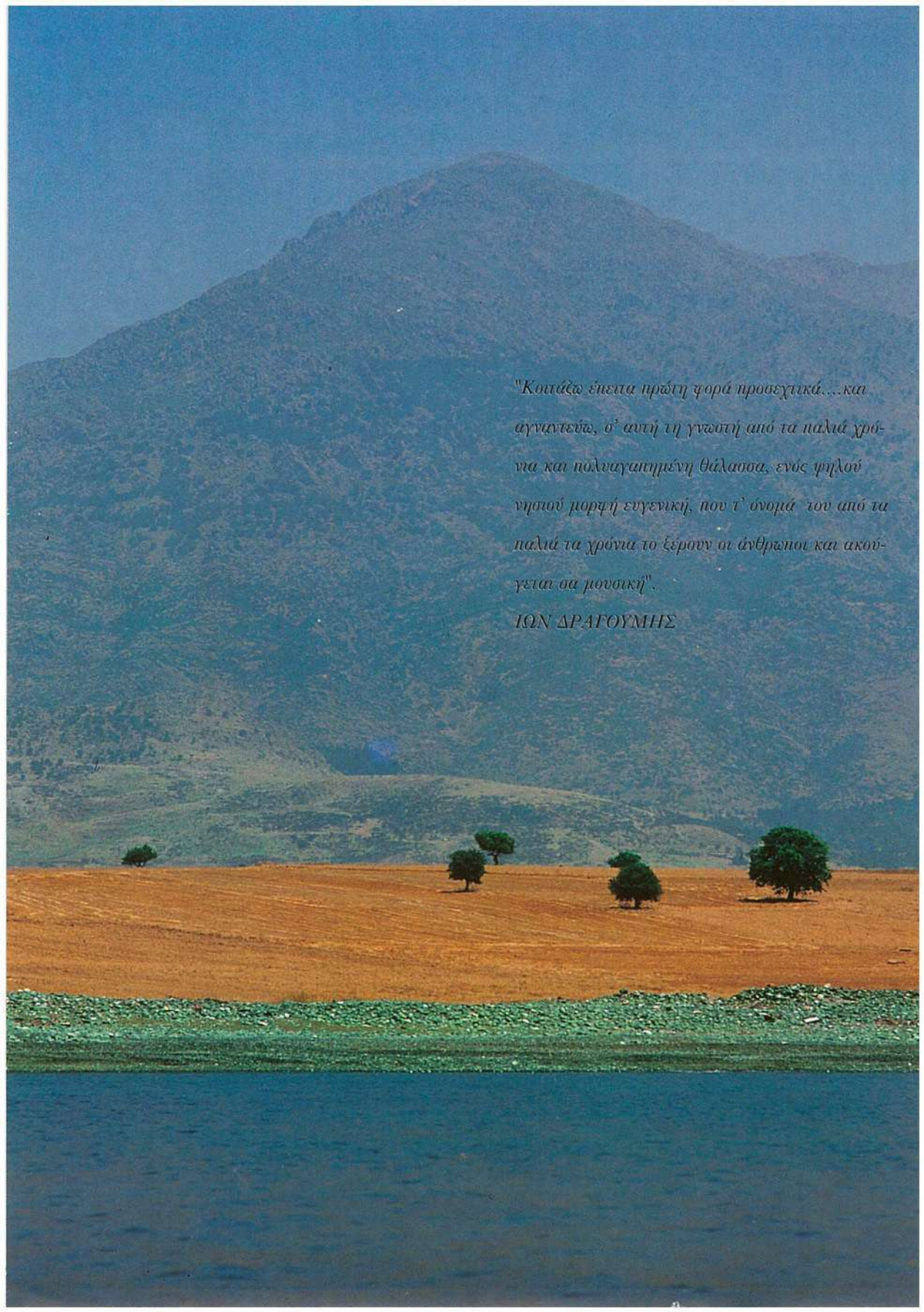
Ιερό Νησί

Η Σαμοθράκη, το καταπράσινο ακριτικό νησί του Βορειοανατολικού Αιγαίου, η πατρίδα της περίφημης φτερωτής "ΝΙΚΗΣ" που κοσμεί το μουσείο του ΛΟΥΒΡΟΥ στο Παρίσι, μόλις τα τελευταία χρόνια, μετά την τουριστική έκρηξη, και χάρη στις άοκνες και συνεχείς προσπάθειες της Δημοτικής Αρχής, άρχισε να γνωρίζει την μέριμνα της Πολιτείας. Ενώ για πολλούς αιώνες, κυρίως στα Ελληνιστικά χρόνια, υπήρξε κέντρο λατρείας των περίφημων Καβειρείων Μυστηρίων της την επισκέφτηκαν γνωστά

μυθικά και ιστορικά πρόσωπα, για ένα μεγάλο διάστημα έζησε απομονωμένη και ξεχασμένη, σχεδόν στην αφάνεια. Σήμερα ο Δήμος Σαμοθράκης έχει ξεκινήσει μια μεγάλη προσπάθεια για να προβάλει πανελλαδικά αλλά και παγκόσμια τα σπάνια προσόντα που διαθέτει το νησί μας (αρχαιολογικοί θησαυροί, ιαματικές πηγές, μαγνητική φύση με οργιαστική βλάστηση, άφθονα δάση και νερά, ποικιλόμορφες ακτές και εξαιρετικά πλούσιο θαλάσσιο βυθό) και να προσελκύσει επισκέπτες για να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, να συγκρατηθεί ο πληθυσμός του (κυρίως οι νέοι) και να επανέλθουν οι χιλιάδες Σαμοθρακιτες που έχουν ξενιτευτεί για να γνωρίσει η

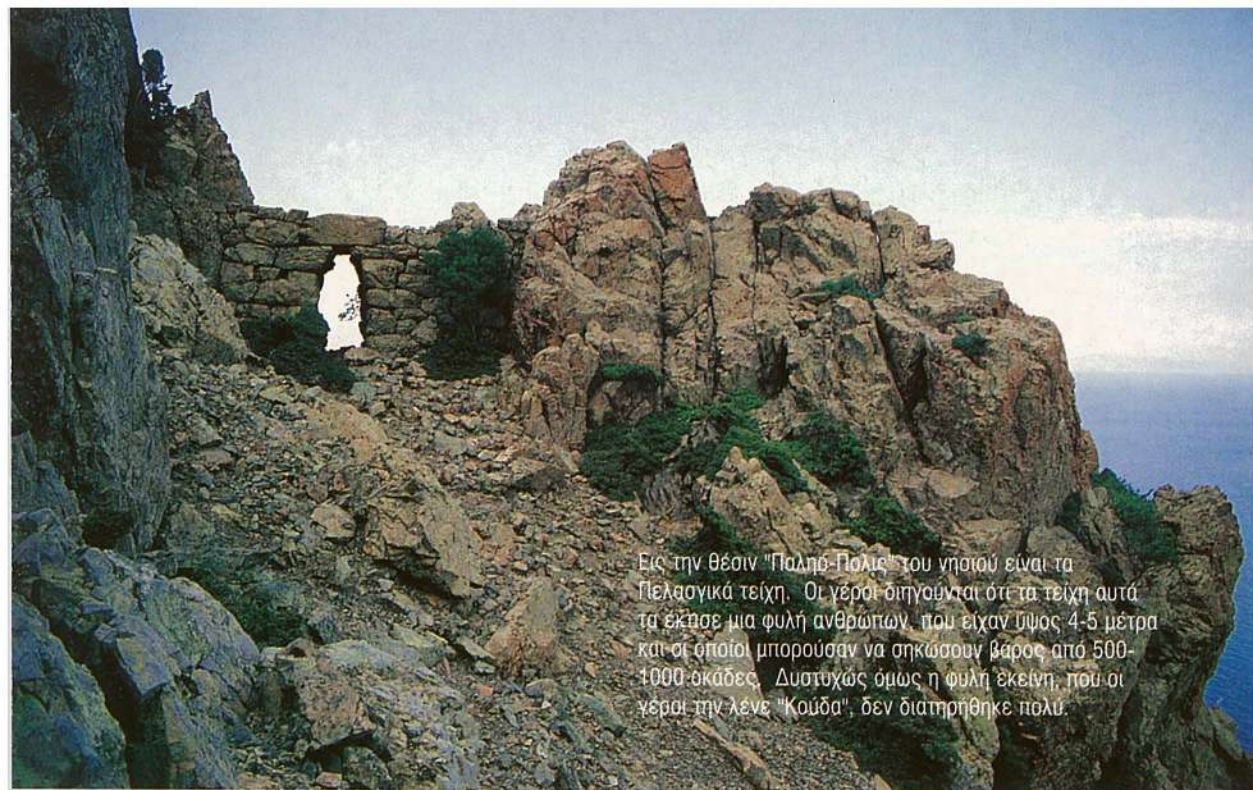
Σαμοθράκη κάτι απ'την παλιά της αίγλη. Όλα αυτά βέβαια, χωρίς να προσβληθεί το φυσικό περιβάλλον. Στα πλαίσια αυτού του στόχου, το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε να συμπεριληφθεί στο περιοδικό "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΙΑΝΟΡΑΜΑ" αυτή η εργασία με την βεβαιότητα ότι η συμμετοχή αυτή θα προσθέσει ένα ακόμα λιθαράκι στην γενικότερη προσπάθεια.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΤΡΟΥΔΑΣ
ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

"Κοιτάω έπειτα πρώτη φορά προσεχτικά... και αγναντεύω, ό' αυτή τη γνωστή από τα παλιά χρόνια και πολλαγαπημένη θάλασσα, ενός ψηλού νησιού μορφή ευγενική, που τό' όνομά του από τα παλιά τα χρόνια το ξέρουν οι άνθρωποι και ακούγεται σα μουσική".

ΙΩΝ ΔΡΑΦΟΥΜΗΣ

Είς την θέσιν "Παλιό-Πολις" του νησιού είναι τα Πελασγικά τείχη. Οι γέροι διηγούνται ότι τα τείχη αυτά τα έκτισε μια φυλή ανθρώπων, που είχαν ύψος 4-5 μέτρα και οι οποίοι μπορούσαν να σηκώσουν βάρος από 500-1000 σκάδες. Δυστυχώς όμως η φυλή εκείνη, που οι γέροι την λένε "Κούδα", δεν διατηρήθηκε πολύ.

Η Σαμοθράκη, ένας βράχος που υψώνεται κάθετα σχεδόν από την θάλασσα, αποτελεί μαζί με την Τριβρο, την Τένεδο, και τη Λήμνο, τη βορειότερη ομάδα νησιών του Αιγαίου. Βρίσκεται απέναντι από το Δέλτα του Έβρου, σε απόσταση 20 περίπου μιλίων από την Αλεξανδρούπολη. Με έκταση 178 τ. χλμ. είναι από τα ωραιότερα και γραφικότερα νησιά, και το "Φεγγάρι" το ψηλό βουνό, που φτάνει τα 1664μ. δεσπόζει με το ύψος του σ'ολόκληρο το Θρακικό Πέλαγος. Από την Σαμοθράκη μπορεί να αγκαλιάσει κανείς με το βλέμμα τον την περιοχή από τα Δαρδανέλια και την Τροία, μέχρι την Τριβρο, Λήμνο, Θάσο και Αθω.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Η αναζήτηση ιστορικής αρχής της Σαμοθράκης μας οδηγεί στην προϊστορική εποχή. Η πρώτη οργανωμένη κοινωνία στη Σαμοθράκη είναι στο Μικρό Βουνί (μέσα 5ης ως τα μέσα της 2ης π.Χ. χιλιετίας). Στα Ν.Δ. παράλια του νησιού αρχαιολογικά ευρήματα (στο χωριό) αποδεικνύουν εμπορικές

σχέσεις του νησιού με τη Μινωική Κρήτη, τα νησιά του Β. Αιγαίου, τις Κυκλάδες, τα παράλια της Θράκης και της Τροίας, τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα. Ο Ηρόδοτος αναφέρει πρώτους κατοίκους του νησιού τους Πελασγούς. Το τελευταίο προελληνικό φύλλο είναι οι Θράκες, που ήρθαν στο νησί από την εποχή του Σιδήρου ως την εποχή του Χαλκού.

Αιολείς από την Λέσβο ή τα παράλια της Μ. Ασίας εγκαταστάθηκαν γύρω στο 700 π.Χ. δίπλα σ' ένα προελληνικό ιερό μυστηριακής λατρείας. Έχτισαν την πόλη της Σαμοθράκης με εντυπωσιακό τείχος (6ο π.Χ. αι.). Τον 5ο π.Χ. αιώνα χτίζουν τα Σαμοθρακικά τείχη απέναντι στις θρακικές ακτές, ανάμεσα στις εκβολές του Έβρου και του βουνού Ισμάρου. Τα "Σαμοθρακικά τείχη" αποτέλεσαν την Περαία του νησιού. Σ' αυτήν ανήκουν πολλές μικρές πόλεις, ανάμεσά τους και η σημερινή Αλεξανδρούπολη. Οι Έλληνες άποικοι φρόντισαν για την ανάπτυξη του προελληνικού ιερού των Μεγάλων Θεών οικοδομώντας πολλά θρησκευτικά κτίρια.

Ανάμεσα στο 491 - 480 π.Χ. το νησί ήταν υποταγμένο στους Πέρσες. Μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο απόκτησε Σπαρτιατική κηδεμονία. Όταν οι Πτολεμαίοι κατέλαβαν τη Θράκη η Σαμοθράκη πέρασε στα χέρια της Αιγύπτου.

Περσική χρυσή καρφίτσα. Δυναστεία Αχαμενιδών.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Μετά τους Πτολεμαίους το νησί κατακτήθηκε από τον Φίλιππο. Οι Μακεδόνες βασιλείς όπως και οι Αιγύπτιοι πλούτισαν το ιερό με αναθήματα, αξιόλογα έργα αρχιτεκτονικής, ανάμεσά τους το "Αροινόειο", (το μεγαλύτερο κλειστό κυκλικό οικοδόμημα στην αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική). Η ταυτότητα και η φύση των θεών της Σαμοθράκης παραμένει αινιγματική. Οι αρχαίοι συγγραφείς τους ανέφεραν συχνά με το όνομα Κάβειροι. Επιγραφική μαρτυρία στο Νησί δεν το επιβεβαιώνει. Οι Θεοί ονομάζονται Θεοί ή Μεγάλοι Θεοί. Στο απόρρητο των μυστηρίων οφείλεται η ανεπάρκεια πληροφόρησης. Μια πηγή από τα Ελληνιστικά χρόνια μας παραδίδει τα ονόματα των "Καβείρων" της Σαμοθράκης, που προφανώς αντιστοιχούν στα κρυφά ονόματα των Μεγάλων Θεών, Αξίερος, Αξιώκερσα, Αξιώκερσος και Κασμίλος, που ταυτίστηκαν από τους Έλληνες με την Δήμητρα, την Περσεφόνη, τον Άδη και τον Ερμή και συνδυάζονται με το θάνατο και την μεταθανάτια ζωή. Η Αξίερος (ή Αξιώκερσα) αποτελούσε το κεντρικό πρόσωπο της λατρείας (μια Μεγάλη Μητέρα) και είχε χαρακτηριστικά όμοια με αυτά της Κυβέλης, που συνδυάζονται με τον θάνατο και την μεταθανάτια ζωή. Τα "Καβείρια Μυστήρια" είναι προοδευτικός θρησκευτικός θεσμός κοντά στο πνεύμα του Χριστιανισμού, γνώρισαν τεράστια δημοτικότητα και απέκτησαν διεθνή χαρακτήρα. Χάρη στη γραπτή παράδοση κατάφεραν να διατηρήσουν διαχρονική γοητεία, καθώς οι Μεγάλοι Θεοί εμφανίζονται στον Φάουστ του Γκαίτε.

Γυάλινα αγγεία του 1ου αιώνα μ.Χ.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Στα Καβείρια έχουμε δύο βαθμούς μύησης, της "Μύησης" και της "Εποπτείας" και συμμετέχουν απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις γιατί κατήργησαν τη διάκριση εθνικότητας, φύλλου και ηλικίας. Οι μνημένοι προστατεύονταν από τους θαλασσινούς κινδύνους και εξασφάλιζαν υπόσχεση για ευτυχία στη μεταθανάτια ζωή. Το 84 π.Χ. το ιερό καταστράφηκε από τους Πειρατές όμως οι Ρωμαίοι φρόντισαν για την αποκατάστασή του. Με τον καταστρεπτικό σεισμό του 200 μ.Χ. αρχίζει η σταδιακή παρακμή. Τον 8ο αιώνα δοκιμάζεται από επιδρομές των Σλάβων και τον 9ο μ.Χ. αιώνα από τους Σαρακηνούς. Στα βυζαντινά χρόνια περιήλθε στο θέμα της Θράκης ως τις Σταυροφορίες που καταλήφθηκε από τους Φράγκους. Η ανασφάλεια που κυριαρχεί σ' όλο το Αιγαίο αναγκάζει το λιγοστό πληθυσμό να συρρικνωθεί (10 μ.Χ. αι.) στο χωριό Κάστρο, σημερινή Χώρα.

Τον 14ο-15ο αιώνα περνά στα χέρια του Γενουάτη άρχοντα της Αίνου Παλαμύδη Gattilusii που με τους Πύργους της Χώρας, της Παλαιάπολης και του Φονιά οχύρωσε το νησί. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453) ο πληθυσμός του νησιού χρησιμοποιήθηκε για τον εποικισμό της και το νησί ερημώθηκε. Από τον 15ο ως τον 18ο αιώνα το νησί βυθίζεται στην αφάνεια. Η έλλειψη ιστορικών πηγών αναπληρώνεται από τους ξένους περιηγητές. Στις αρχές του 18ου αιώνα παρατηρείται μια άνθηση που διακόπτεται όταν τον Απρίλη του 1821 οι Σαμοθρακίτες αρνούνται να πληρώσουν φόρους στους Τούρκους.

Το ιερό των Μεγάλων Θεών και των μυστηριακών τελετών. Εδώ λατρεύονταν η Μεγάλη Θεά Αξίερος και ο Θεός της γονιμότητας Καμίλος, οι οποίοι ταυτίστηκαν από τους Έλληνες με την Θεά Δήμητρα και τον Ερμή αντίστοιχα. Άλλα αρχαία κτίσματα στο χώρο είναι: το πρώτο Ανάκτορο, το Ανάκτορο, το Τέμενος, η Αυλή του Βωμού, η Δωρική Θόλος, το Πρόπυλο, η Στοά και η Κρήνη της Νίκης. Φωτ. Σ. Μηλιώνης.

Την “Πρωτοσταυρινιά” του ίδιου χρόνου 2000 Τούρκοι αποβιβάστηκαν στις Μακρυλιές για να τιμωρήσουν τους επαναστάτες. Τη μέρα αυτή, μέρα του “χαλασμού”, 700 πατριώτες σφαγιάστηκαν στη θέση “φκας”. Στη μνήμη τους σήμερα στήθηκε μνημείο. Όσοι γλύτωσαν από τους κατοίκους πουλήθηκαν κι ανάμεσα τους και οι Πέντε Νεομάρτυρες που το 1836 γύρισαν στο νησί και μαρτύρησαν. Ιερό ενθύμιο της μέρας του “χαλασμού” το ιερό Ευαγγέλιο που έχει λογχισθεί από Τούρκο στρατιώτη και βρίσκεται σήμερα στο Εθνολογικό Μουσείο. Η Ακαδημία Αθηνών τίμησε 23 Μάρτη 1980 τη Σαμοθράκη γιατί έγινε ολοκαύτωμα και γιατί “ουκ επαύσατο και σήμερα σκληράρα αγωνισαμένη διά την αυτής ελληνικότητα”. Από τη σφαγή άργησε να συνέλθει γιατί στη συνέχεια δοκιμάστηκε από τους πειρατές. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1830 χάρις στον Κ. Κανάρη διαλύθηκε ο πειρατικός στόλος και αρκετοί κάτοικοι γύρισαν στο νησί. Στους περιορισμένους πόρους του νησιού οφείλεται η περιορισμένη αύξηση του πληθυσμού. Το νησί δεν είχε τάξη ναυτικών που με τον πλούτο της θα αμφισβητούσε την εξουσία της άρχουσας

τάξης, που την αποτελούσαν οι λίγοι πρόκριτοι και οι άνθρωποι της εκκλησίας. Θεωρητικά ανήκε στην Τουρκία, αποτελούσε μέρος των Νήσων του Αρχιπελάγους και διοικούνταν από τον Μουδίρη. Στην ουσία όμως οι δημογέροντες είχαν συγκεντρώσει όλες τις εξουσίες σαν έφοροι και επιτρόποι.

Στην Τουρκική κατοχή έμεινε η Σαμοθράκη ως τις 19-10-1912 που ο ελληνικός στόλος κατέλαβε το νησί αλλά η προσάρτιση έγινε ύστερα από μακροχρόνιες διαβουλεύσεις, με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας 13-26 Φεβρουαρίου 1914. Η στρατιωτική κατοχή από τις ελληνικές δυνάμεις, η μακροαίωνα ιστορική παράδοση και η σύγχρονη εθνολογική σύνθεση ήταν τα όπλα των διαπραγματευτών.

Κατά την διάρκεια του Β’ παγκοσμίου πολέμου για άλλη μια φορά υπέστη τα πάνδεινα, από τους Βούλγαρους και Γερμανούς κατακτητές και τους ντόπιους συνεργάτες τους.

Οι Σαμοθρακίτες Πατριώτες συγκρότησαν οργάνωση αντίστασης, στην οποία οι Βούλγαροι κατακτητές παρέδωσαν την αρχή σε πενταμελή επιτροπή της Οργάνωσης στις 21 Σεπτεμβρίου 1944.

*"Τα μάτια μου στάθηκαν σ'ένα πολύ ωραίο κομμάτι
από λευκό μάρμαρο, που μόλις ξεπρόβαλλε από
το έδαφος και που διέκρινα, όταν μόνος μου
το ξέθαφα από τη γη, ότι ήταν το*

*στήθος μιας γυναίκας, έργο μεγάλου καλλιτέχνη. Οι εργασίες
εντάθηκαν αμέσως σ' αυτό το σημείο και έφεραν στο φως το άγαλμα
της Νίκης, που ήταν ξαπλωμένη σε βάθος δύο ποδιών
σκεπασμένη με χρώματα και χαλίκια και που οι εργάτες ήρθαν
να μου αναγγείλουν φωνάζοντας "Κύριε εύραμε μια γυναίκα".*

**ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΤΟΥ
CHAMPOISEAU (1863)**

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΙΕΡΟ ΝΗΣΙ

Κάθε λαός ανταποκρίνεται με τον δικό του τρόπο στην πρόκληση που του απευθύνει το περιβάλλον του. Για την Σαμοθράκη, ο καθηγητής Χρηστομάνος που την επισκέφθηκε το 1893 γράφει: "Η πλούσια φύση της, ο περίεργος σχηματισμός των βράχων της, η χαοτική αναστροβίλωση του εδάφους της εξηγεί γιατί οι αρχαίοι λάτρεις της φύσης την επέλεξαν για την τέλεση των Καβειρίων Μυστηρίων".

Ο Αμερικανός αρχαιολόγος Κάρολος Λέμαν συμπληρώνει: "Κι εδώ στη Σαμοθράκη, δέος προς τις αθάνατες δυνάμεις εξανάγκασε τους ανθρώπους να λατρεύουν τους θεούς".

Ο Όμηρος θεωρεί το όρος Σάος εντευκτήριο των θεών, καθώς τοποθετεί τον Ποσειδώνα να παρακολουθεί από την κορυφή του την έκβαση του Τρωικού πολέμου.

Οι Αργοναύτες αναγκάστηκαν από τρικυμία, να βγουν στο νησί, να μυηθούν στα μυστήρια, να προσευχηθούν και να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Σύμφωνα με την παράδοση, που διασώζει ο Διόδωρος ο Σικελιώτης, η κόρη του Άτλαντα Ηλέκτρα σ' ένα ταξίδι της συνάντησε θαλασσοταραχή. Τότε προσευχήθηκε στη Μεγάλη

Μητέρα (την Μητέρα των Βράχων). Η θεά εισάκουσε την προσευχή της και την έβγαλε σ' ένα άγνωστο, μικρό και ακατοίκητο νησί. Στο νησί αυτό "έστησε βωμούς" στη Μεγάλη Θεά. Ονόμασε το νησί "Σαμοθράκη", που στα ελληνικά σημαίνει Ιερό Νησί. Η Μεγάλη Μητέρα ευχαριστημένη, εγκατέστησε στο νησί κατοίκους τους γιους της "Κορύβαντες", που διδάσκουν τα Μυστήρια και το νησί καθιερώνεται σαν "άσυλο ιερό". Σύμφωνα με μια παλιότερη παράδοση, που διέσωσε ο ίδιος ιστορικός, πριν από τους γνωστούς σεισμούς του Ιωγγίου - Λυκάωνα, συνέβη στη Σαμοθράκη ένας άλλος, μεγαλύτερος. Τότε η θάλασσα του Εύξεινου Πόντου, που ήταν πρώτα λίμνη, ξεχύθηκε με ορμή, κατέκλυσε τα Ασιατικά παράλια και αρκετή πεδινή έκταση της Σαμοθράκης μετατράπηκε σε θάλασσα. Όσοι από τους κατοίκους γλύτωσαν, κατέφυγαν στα ψηλότερα μέρη του νησιού. Η θάλασσα ολοένα ανέβαινε πιο ψηλά. Οι κάτοικοι τότε ευχήθηκαν "τοίς θεοίς τοίς εγχωρίοις". Όταν σώθηκαν "κύκλω περί όλην την νήσον όρους θέσθαι της σωτηρίας και βωμούς ιδρύσασθαι εφ' όν μέχρι του νυν θύειν".

Την Σαμοθράκη σαν ιερό προστάτευαν οι Βασιλιάδες της Σπάρτης Λύσανδρος και Θράκης Λυσίμαχος. Σεβασμού και αουλίας απολαμβάνει και από τον οίκο των Μακεδόνων. Εθνικό προσκύνημα γίνεται και για τους Ρωμαίους, γιατί, σύμφωνα με την παράδοση, ο Αινειάς έφερε την λατρεία των Καβειρίων στη Ρώμη. Οι Ρωμαίοι επίσημοι προτιμούν να μυηθούν στα Καβείρια, παρά στα Ελευσίνια μυστήρια.

"Και γέμισε η πόλις και οι ερημίαι από τις εκκλησίας, ξωκλήσια και ρημιόκκλησια και από τις εκκλησίες αυτές μόνον εννακόσια εννεηντή ενθά βρισκόνται και η χιλιότη ακόμη να βρεθεί με τους απίτητους κρημένους θησαυρούς της".

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Παλιό Ιβηρικό Μετόχι. Απέχει 20 χλμ από τα Θέρμα. Φωτ. Θ. Πολίτης

Το Νησί πρώτο στον Ευρωπαϊκό χώρο γνωρίζει το Ευαγγέλιο από τον Απόστολο των Εθνών, Παύλο (49 - 50 μ.Χ.) ο οποίος ξεκινώντας από την Τροία για τους Φιλίππους πέρασε και έμεινε ένα βράδυ στο Νησί. Όπως μας πληροφορούν οι Πράξεις των Αποστόλων (16 - ΙΣΤ' - 11) "Αναχθέντες ουν από τις Τρωάδος ευθυδρομήσαμεν εις Σαμοθράκην, τη δε επιούση εις Νεάπολιν..." Σε ανάμνηση του γεγονότος κτίστηκε μια Παλαιοχριστιανική του Αγίου Παύλου κάτω από τον Πύργο της Παλαιόπολης. Οι Σαμοθρακίτες δέχθηκαν τον Χριστιανισμό, γιατί τα Καβείρια, περισσότερο από κάθε άλλη ελληνική θρησκευτική λατρεία, πλησιάζουν τον Χριστιανισμό. (Γενική συμμετοχή, εξομολόγηση, ηθική δικαιοσύνη και τελείωση, μεταθανάτια ζωή).

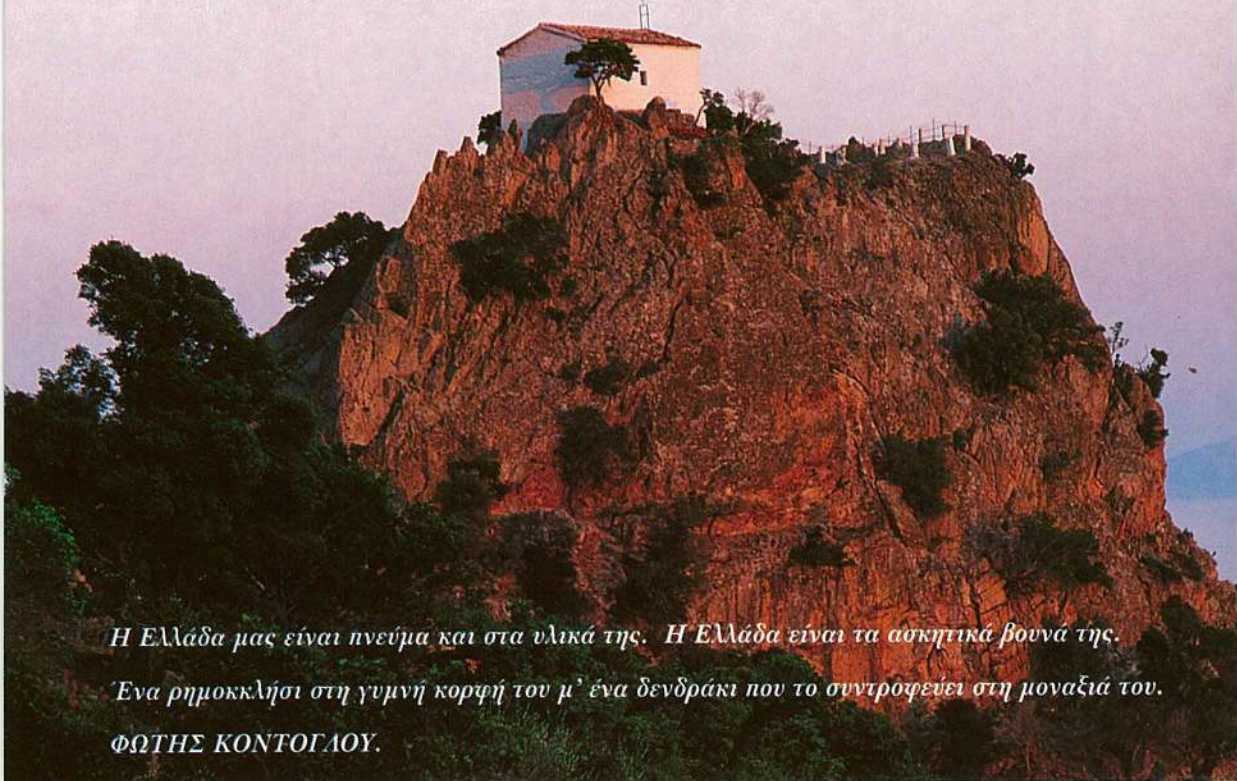
Οι Χριστιανοί από την παραλία ως την ψηλότερη κορυφή έκτισαν πολλά και ιδιόρρυθμα ξωκλήσια. Πολλά σώζονται μέχρι σήμερα, άλλα γκρεμίστηκαν και τα περισσότερα παραμορφώθηκαν από νεότερες "εικαστικές" παρεμβάσεις των "εουσεβών".

Την ύπαρξη πολλών ξωκκλησιών έκανε γνωστή από τον περασμένο αιώνα ο Σαμοθρακίτης ιατροφιλόσοφος Νικόλαος Φαρδύς, που γράφει:

"εκκλησιδίων ερείπια υπάρχουν τα οποία εκτίζοντο από τα μάρμαρα των αρχαίων ναών της Παληάπολης".

Λίγο αργότερα ο αείμνηστος πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Μανωλάκης, συμπληρώνει: "Οι Χριστιανοί κατακρήμνιζον τους ειδωλολατρικούς ναούς ως και άλλα μεγάλης αξίας και τέχνης οικοδομήματα και ελάτρευαν τον Θεό ευλαβεία, κατανύξει και ησυχία. Τούτο δε αποδεικνύεται εκ των πολλών εν τη νήσω ευρισκομένων οποραδικώς ερειπωμένων τοιούτων, λέγεται δε ότι ευρίσκονται εν απάση τη νήσω τοιαύτα εν ερειπώδει καταστάσει 999".

Λόγος για το κτίσιμο των ξωκκλησιών η αγριάδα του Σαμοθρακίτικου τοπίου που βοηθά την φαντασία των κατοίκων, να δημιουργήσει εξωτικά όντα. Τέτοια είναι οι "Βυκάλακας" που ζουν στις σπηλιές, οι "Τόπακας" που κατοικούν στα σπίτια, οι "Φσταοί" που ζουν στις παραλίες και οι "Τσαγίδες" στα ρυάκια. Όλα αυτά τα όντα караδοκούν για να βλάψουν τους ανθρώπους, τα ζώα και το υπόλοιπο βίος τους. Στα ξωκκλησία όμως "δε ζγώνουν γιατί φοβούνται τους αγίους", σύμφωνα με την παράδοση που διέσωσε ο Κωνσταντίνος Κούσιαντας, που έζησε στις αρχές του αιώνα μας.

Η Ελλάδα μας είναι πνεύμα και στα υλικά της. Η Ελλάδα είναι τα ασκητικά βουνά της.

Ένα ρημοκλήσι στη γυμνή κορφή του μ' ένα δενδράκι που το συντροφεύει στη μοναξιά του.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ.

Η εκκλησία της Παναγίας της Κρημιώτισσας κτίσθηκε το 1887. Σύμφωνα με την παράδοση ένα κεχαγιαδοπαίδι βρήκε την εικόνα της Παναγίας πάνω στο βράχο που είναι κτισμένο το ξωκκλήσι. Η προσπάθεια να φέρουν την εικόνα στην μεγάλη εκκλησία της Χώρας απέτυχε. Το εικόνισμα γύριζε πίσω στο βράχο.

Κτιίζουν λοιπόν ξωκκλήσια κοντά στα σπίτια, στα περιβόλια, στα μαντριά, στα λιοστάσια, στους κάμπους και στα βοσκοτόπια, για να κρατήσουν μακριά τους τα δαιμονικά και τις βλαπτικές τους ενέργειες. Η πίστη αυτή των Σαμοθρακικών τους οδηγεί να κτίσουν με ξερολιθιά στην πιο ψηλή κορυφή του βουνού το εκκλησάκι προς τιμήν της του Θεού Σοφίας. Έτσι, κρατώντας την “Σοφία του Θεού” στον οίκο της, την αναγκάζουν κατά κάποιο τρόπο, αφού βλέπει τις ανάγκες τους να τις διακονεί. Στις αμέσως επόμενες κορυφές εγκαθιστούν, για διαφορετικούς λόγους, τον Προφήτη Ηλία και τον Άγιο Γεώργιο. Τιμωρείται ο πρώτος από το δικαστήριο των αγίων, να κατοικεί στο βουνό, γιατί, σύμφωνα με την παράδοση, έδειρε την Αγία Παρασκευή. Τότε η Αγία κατέφυγε στο δικαστήριο και δικαιώθηκε να κατοικεί στην “παράλια μπάντα”.

Ο Άγιος Γεώργιος είναι ο πιο δημοφιλής Άγιος, όντας προστάτης των “κεχαγιαδών” (κτηνοτρόφων). Τιμητικά το ένα από τα 25 γνωστά ξωκκλήσια του, βρίσκεται στην κορυφή που φέρει το όνομά του. Εξαναγκάζεται από κει πάνω να

συμπαραστέκεται τους κεχαγιαδες και να παρακολουθεί τον αγώνα και την αγωνία τους για το τσομπάνεμα των ελεύθερων κοπαδιών τους. Ασυνήθιστο για νησί το φαινόμενο του παραγκωνισμού του Αγίου Νικολάου. Τέσσερα όλα κι όλα ξωκκλήσια φέρουν το όνομά του και δεν τιμάται με πανηγύρι. Η αιτιολογία είναι, ότι οι Σαμοθρακίτες ποτέ δεν ανέπτυξαν αξιόλογο ναυτικό, στην πλειοψηφία τους ήταν κεχαγιαδες και “ζευλογιοται”. Ο βουνίσιος όμως Προφήτης Ηλίας τιμάται με μεγάλο πανηγύρι και επτά τουλάχιστον ξωκκλήσια είναι κτισμένα προς τιμήν του. Οι τοπικές Παναγίες “Κούκου”, “Κφη”, “Ντιληγιανούδα”, “Γαλατσιανή”, “Βυρκιανή”, “Ανέμη”, “Μάνταλ”, Αμπατή”, “Παραλιώτισσα”, “Καμαριώτισσα”, “Κρημιώτισσα”, προστατεύουν κεχαγιαδες, ζευλογιάτες, καρβουνοποιούς και καπετάνιους. Ο τοπικός Άγιος Αθανάσιος παραγκωνίζει τους γιατρούς Αγίους Ανάργυρους και τον Άγιο Παντελεήμονα. Οι Σαμοθρακίτες, όπως και οι αρχαίοι Έλληνες, αποδίδουν στους αγίους πάθη ανθρώπινα (φθόνο, ζήλεια, τσακωμούς).

Παράδοση που επιχωριάζει στο νησί θέλει σε πολλά ξωκκλήσια θησαυρούς. Ο θησαυρός ανήκει σ' αυτόν που ο Άγιος θα υποδείξει. Αν αυτός το μαρτυρήσει, ο θησαυρός γίνεται άνθρακας. Πίστη των Σαμοθρακιτών ακόμα είναι, ότι τα δένδρα γύρω απ' τα ξωκκλήσια είναι ιερά. Όποιος τολμήσει να τα κόψει, αρρωσταίνει, τρελλαίνεται ή πεθαίνει.

ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Στην Σαμοθράκη, όπου η μεγαλόπρεπη αγριότητα του τοπίου συνυπάρχει με την μαγευτική γαλήνη, αναπτύχθηκε ένας πλούσιος λαϊκός πολιτισμός. Ταπεινοί, ανώνυμοι αλλά εμπνευσμένοι τεχνίτες, δημιούργησαν μια ατέλειωτη ποικιλία μορφών ντόπιας τέχνης. Όπως παρατηρεί ο Ίων Δραγούμης "Κανένας πολιτισμός δεν αντικατέστησε τον Ελληνικό πολιτισμό στη Σαμοθράκη, κανένας δεν χώθηκε στην ψυχή των νησιωτών, να την αλλάξει. Επίσης, η Γεωγράφος Μαρία Φαράντου, σχολιάστρια του έργου Κατακτημικής Ναυσιπλοΐας του Πίρι Ρέις παρατηρεί: "Η Τουρκική πολιτιστική επίδραση στο νησί ισούται με το μηδέν".

Οι πέντε τοπικοί Νεομάρτυρες, Μιχαήλ, Γεώργιος, Μανουήλ, Θεόδωρος και Γεώργιος, μαρτύρησαν στις 6 Απριλίου του 1835 στη Μάκρη. Στη μνήμη τους γράφτηκε από τον μοναχό Ανθιμο ανέκδοτη ακολουθία το 1843. Το 1970 ο μοναχός Γεράσιμος Μακρογιαννίτης έγραψε άλλη ασματική ακολουθία που τελούνταν προς τιμήν τους, κάθε χρόνο ως το 1985 μόνο στην Μάκρη της Σαμοθράκης και στο Άγιο Όρος. Από το 1985, που με την Η' Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη αγιοποιήθηκαν, η μνήμη τους τιμάται απ' όλους τους Χριστιανούς. Την Κυριακή του Θωμά στο νησί γίνεται αρχιερατικός εσπερινός, αρχιερατική λειτουργία, περιφορά των εικόνων από την Μεγάλη Εκκλησία στο παρεκκλήσι του, μοίρασμα κόκκινου αυγού από το Μητροπολίτη και επάνοδος στη Μεγάλη Εκκλησία. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

ΛΑΪΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Ος τις μέρες μας η τιμή του Χριστού, της Παναγίας και των Αγίων με πανηγύρια είναι ζωντανή. Ο Χριστός γιορτάζεται της Σωτέρας 6 Αυγούστου, η Παναγία στην Κοίμησή της 15 Αυγούστου στη Χώρα, η Καμαριώτισσα την Πέμπτη της Διακαινισμού, η "Ντηληγιαννούδα" τα Εννιάμερα, η Παναγιά η "Κφη" γιορτάζεται την Μεσοπενητηκοστή και λέγεται "Κουσιπνταούσα", η Παναγιά η "Κούκου" γιορτάζεται την Πεντηκοστή και λέγεται "Πνιταούσα". Ο Αη-Γιώργης γιορτάζεται στον κάμπο στις 23 Απρίλη και ο Άγιος Μόδεστος στις 12 Δεκέμβρη στ' Αλώνια που είναι γεωργικό χωριό, καθώς ο Άγιος προστατεύει τις καλλιέργειες και τα ζώα. Η Αγία Παρασκευή γιορτάζεται στις 26 Ιουλίου στην Παλαιάπολη και ο Άγιος Αθανάσιος στις 18 Ιανουαρίου και 2 Μαΐου στ' Αλώνια. Στη Σαμοθράκη τιμάται την 12η Μαρτίου και ο Όσιος Θεοφάνης ο Ομολογητής, που επί εικονομαχίας εξορίστηκε (και πέθανε) στο νησί από τον εικονομάχο αυτοκράτορα Λέοντα Ε' τον Αρμένιο. Τα πανηγύρια εκτός από την Θεία Λειτουργία έχουν τα "κολμπάνια", ζωοθυσίες και γλέντι με χορό και τραγούδια όλη μέρα κι όλη νύχτα. Με θεία λειτουργία τιμούν το κάθε ξωκκλήσι οι Σαμοθρακίτισσες. Τα "ξενύχτια" είναι τάματα που έγιναν σε κάποια δύσκολη στιγμή. Παίρνουν την εικόνα στο σπίτι, καλούν κόσμο και κάθονται ως το πρωί. Παλαμιστά μεγάλα κεριά από μελισσοκέρι τάζουν σε δύσκολη ώρα στο Χριστό, στην Παναγιά ή στους Αγίους. Με το Χριστολούλουδο του επιταφίου θυμιάζουν όποιον απ' τους ανθρώπους τους υποψιάζονται ότι είναι ματιασμένος. Κάτω από τον επιτάφιο περνούσαν τον μεταξόπορο πριν βγάλει την κάμπα. Τις προσβολές από αγερικά (δαιμονικές δυνάμεις) στους ανθρώπους, τα ζώα και τα σπαρτά, αντιμετωπίζουν με τον αγιασμό της Εκκλησίας.

ΕΘΙΜΑ

Τα Χριστούγεννα έλεγαν τα κάλαντα και τους έδιναν του "Κοτού του Γιαννιτούρ", σύκα, παξιμάδια, καρύδια, κάστανα. Έσφαζαν τα γουρούνια κι έβαζαν το "ζουρνά" (μουσούδι) στην παρασιτάδα της πόρτας, για να λειτουργεί σαν αλεξικέραυνο. Την Πρωτοχρονιά έκαναν βασιλόπιτα που την προστάτευαν με κλαδί ελιάς από τους καλλικάντζαρους. Οι κοπέλες γέμιζαν τις στάμνες πρωί-πρωί, για να 'ναι έτσι γεμάτα τα σπίτια τους όλο το χρόνο. Έσφαζαν ένα γεμάτο ρόδι για να 'ναι

Το ξίφος ενός από τους Πέντε Νεομάρτυρες της Σαμοθράκης με την αραβική επιγραφή: "Το σπαθί αυτό είναι για την προστασία, για την δόξα του Θεού, για την πατρίδα και για την τιμή". Φωτ. Α. Στεφανίδου.

γεμάτο το σπίτι. Δεν ξέστρωναν το τραπέζι όλη τη μέρα γιατί περίμεναν τον Αη-Βασίλη να φάει.

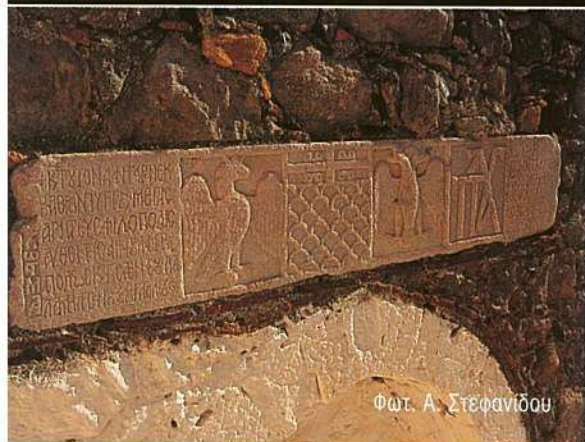
Όλο το δωδεκαήμερο δεν πετούσαν τη στάχτη από τη φωτιά, δώδεκα μέρες συνέχεια έκαιγε ένα χονδρό ξύλο (κοντόλι), ο δωδεκαμερίτης, που έδωχνε κι αυτός τους Καλλικάντζαρους. Με τη στάχτη από το τζάκι έφτιαχναν του Σταυρού (παραμυθία των Φώτων) ένα μεγάλο σταυρό πάνω στην ταράτσα (δώμα) του σπιτιού. Τη μέρα αυτή έμεναν μόνο δύο καλλικάντζαροι, ο κουτσός και ο στραβός. Ο στραβός δεν έβλεπε, ο κουτσός ήταν ανήμπορος, πέφτανε πάνω στο σταυρό και εξαφανίζονταν.

Αποκριάτικα ντύνονταν καρναβάλια και ζητούσαν απ' τις νοικοκυρές σύκα ή καρύδια, απειλώντας αν δεν τους έδιναν να σπάσουν τα σανίδια. Φαγητά έκαναν γοργόβραστο κρέας και "μαντι" τις αποκριές. Την τυρινή μαγειρεύαν μακαρόνες (χυλοπίτες με δύσμο και κεφαλοτύρι), γαλατόπιτες και αθοτυρόπιτες. Από την Καθαρά Δευτέρα αρκετές έκαναν το τριήμερο. Δεν έτρωγαν τίποτα, την Τετάρτη μαγειρεύαν φλουμάρια (χυλοπίτες) νηστήσιμα με καρύδια ή κούκδα (αγριοφυστίκια).

Όλη τη Μ. Σαρακοστή δεν τραγουδούσαν, έψελναν μόνο το μοιρολόι της Παναγίας και το τραγούδι του Αη-Γιώργη. Το Σάββατο του Λαζάρου έβγαιναν παιδιά (τα Λαζαρούδια) με τα ρουμάνια (μικρά πανεράκια με πολύχρωμα κουρέλια) και τραγουδούσαν "Ρουμάνια ρουμανίζουμε, για πέντε αυγά γυρίζουμε". Όταν τους έδιναν αυγά, έκοβαν ένα κουρέλι απ' το πανέρι και το 'δεναν στην πόρτα του σπιτιού. Την Μ. Τετάρτη πρόσεχαν να μη ρίξουν νερό με σαπουνάδα στην αυλή για να μην πέσει ο Χριστός. Σύμφωνα με την παράδοση σε νερό

Φωτ. Α. Στεφανίδου

Φωτ. Α. Στεφανίδου

Οι πύργοι, οι οποίοι σώζονται ως σήμερα στη Σαμοθράκη, αποτελούν μέρος των οχυρωματικών έργων των GATTILUSI. Στον εξωτερικό οχυρωματικό περίβολο του πύργου της Χώρας είναι εντοιχισμένη μια μαρμάρινη πλάκα με την εξής ελληνική επιγραφή: Και τούτον ανήγειρεν εκ βάθρων πύργον μέγας αριστεύς φιλόπολις αυθέντης Αίνου λαμπράς πόλεως της άτε νήσου Παλαμήδης ένδοξος Γατελιούζος...

με σαπουνάδα γλύστρησε ο Χριστός και τον συνέλαβαν οι Εβραίοι.

Την Μ. Πέμπτη το βράδυ, μετά το πέρας της ακολουθίας, έκαναν ξενύχτι στο Χριστό και έψαλλαν το μοιρολόγι της Παναγίας. Το Μ. Σάββατο το μεσημέρι στην πλατεία "Πλατάνου της εκκλησίας στη Χώρα, έφτιαχναν ένα σκιάχτρο, τον "Βιριό" (ομοίωμα του Ιούδα, μάζευαν κλαδιά, άναβαν φωτιά στο σκιάχτρο και οκαθέννας έριχνε από ένα κλαδί για να κάψει το "Βιριό".

ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ

Έργα λαϊκής λιθογλυπτικής στη Σαμοθράκη είναι οι κτητορικές επιγραφές σε μαρμάρινες πλάκες του περασμένου αιώνα και των αρχών του αιώνα μας. Ο σταυρός και το μονόγραμμα του Χριστού πλαισιωμένα από δάφνινο στεφάνι ή με περίγραμμα μαιάνδρου είναι τα μοτίβα που κυριαρχούν. Ξεχωρίζει η μαρμάρινη επιγραφή με το έμβλημα της Φιλικής Εταιρίας, η βρύση της Καμάρας στη Χώρα με το έμβλημα των Καβείρων και το δικέφαλο αετό, που συνδέει την κλασσική αρχαιότητα με την εποχή του Βυζαντίου. Αξιόλογη είναι η μία από τις δύο μαρμάρινες

επιγραφές της μεγάλης εκκλησίας της Χώρας που ανάμεσα σε δύο κυπαρίσσια, τέσσερις ρόδακες και ένα σταυρικό πλαίσιο, περικλείει τους κτήτορες και τη χρονιά κτήσης της. Επίσης οι επιγραφές της αστικής σχολής της Χώρας, του σπιτιού του Νικολάου Φαρδύ με το οικοσμήμό του (μέσα σ' ένα κύκλο, σύμπλεγμα από κάλαμο, αξίνα και σκαπάνη και υπεράνω ένα τρίγωνο), των σπιτιών των Αναστασιάδη, Χατζημυχάλη, Σαράντου, Γεωργίου Μιχαηλίδη και Χανού. Ακόμη, οι κτητορικές επιγραφές του παρεκκλησιού του Αγίου Ευστρατίου έξω από τη Χώρα, η κτητορική της εκκλησίας του Μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου και η λεπτόγυστη κτητορική της πηγής του μοναστηριού. Δυστυχώς η νεωτεριστική τάση ορισμένων κατέστρεψε τη μαρμάρινη βρύση του Κισμέ, που μέσα σε τόξο έφερε το σύμβολο των Καβείρων.

ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗ

Στη Σαμοθράκη το ξύλο δουλεύεται κύρια για να γίνει χρηστικό αντικείμενο. Το Ξυλόγλυτο ξύλο του μηλιού στα χέρια του κεχαγιά γίνεται γύρος του κουδουνιού και ραβδί. Από τα ανθεκτικά ξύλα της βελανιδιάς, του κέδρου, του κάταρου γίνονται από τον ζυλογιάτη το αλέτρι και όλα τα εξαρτήματά του. Για την νοικοκυρά γίνεται αδράχτι, τυλιγάδι, λανάρια, λάκκος με όλα τα εξαρτήματά του. Μεσοδόκια, κεφαλάρια, πόρτες, πιανοθήκες, λαϊνοστάτες, μισάντρες, ταβάνια και εικονοστάσια υπάρχουν άλλα δουλεμένα απλά και άλλα είναι περίτεχνα κομψοτεχνήματα, όπως του Τερζή, του Δημητριάδη, του Γρηγοριάδη, του Γεωργίου. Το κορύνωμα όμως της ξυλογλυπτικής τέχνης απαντάται στα προσκνητάρια της Μεγάλης Εκκλησίας, (στην παλιά λειψανοθήκη των Πέντε Μαρτύρων και στο παλιό Δεσποτικό), στο τέμπλο του Αγ. Νικολάου στη Χώρα και στον Αη-Γιάννη στο Λάκκωμα και στα Θέρμα.

Ροζέτα από το ταβάνι του σπιτιού του Αθανασίου Τερζή στη Χώρα. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

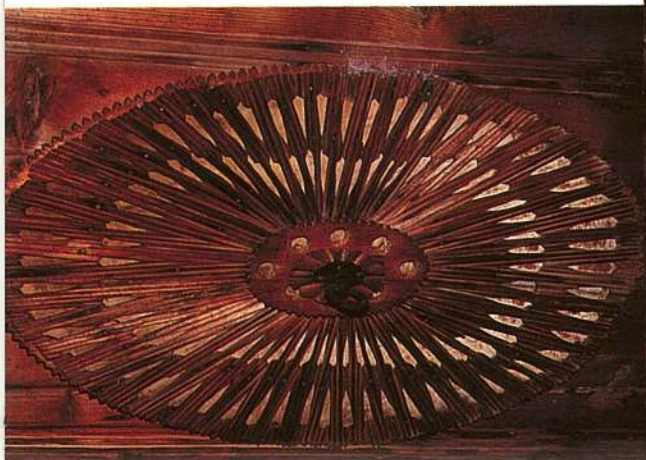

Μαρμάρινη πλάκα πάνω στην οποία έχει χαραχτεί το έμβλημα της Φιλικής Εταιρίας, εντοιχισμένη σε παλιό στίπτι της Χώρας. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ξιόλογες είναι οι εικόνες του Αγ. Αθανασίου (δεύτερο μισό του 15ου αιώνα), Αη διπρόσωπη λαϊκότροπη εικόνα του καλού ποιμένα της Αγίας Παρασκευής στην Παλαιάπολη, το αγιογραφημένο βημόθυρο του Προφήτη Ηλία στον Κουρμπέτη και η εικόνα της Παναγίας της Καμαριώτισσας του 19ου αιώνα. Επίσης η εικόνα της Αγίας Αικατερίνης του Προφήτη Ηλία και οι λαϊκότροπες εικόνες των Πέντε Μαρτύρων και του λιθοβολισμού του πρώτομάρτυρα Στέφανου στη Χώρα.

Η εικόνα της Αγ. Αικατερίνης στο παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία στο ομώνυμο χωριό. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

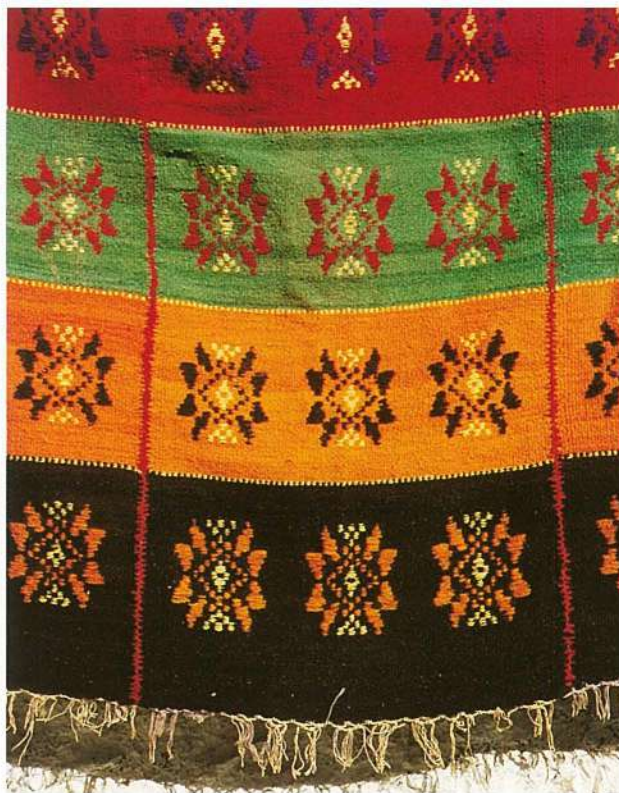
ΚΕΝΤΗΤΙΚΗ

Πάρα πολλά είναι τα κεντήματα που φυλάσσονται στα σεντούκια της Σαμοθρακίτισσας. Παλιά κάδρα, μπάντες, καναπλίκια, κουρτίνες, τραπεζομάνηλα, τζακόπανα, πετσοετοθήςκες, κεντιούνται συνήθως σε υφαντό "γενίντουνια" βαμβακερό ή μεταξωτό στο μάγγανο, με πολλών ειδών βελονιές. Τα θέματα της διακόσμησης των κεντημάτων είναι από την θρησκευτική, μυθική, ιστορική και κοινωνική ζωή, καθώς και από τον κόσμο των φυτών και των ζώων. Ζώα, πουλιά, λουλουδία και ανθρώπινες μορφές είναι τα κεντήματα της Σαμοθρακίτισσας. Απουσιάζει το καράβι, επειδή οι Σαμοθρακίτες δεν ανέπτυξαν ποτέ αξιόλογο ναυτικό. Υψηλής σύλληψης και άριστης εκτέλεσης είναι ένα κέντημα από το παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία σε κατεστραμμένο από τον καιρό σάκκο ιερατικής στολής.

"ΣΗΚΩΤΟ" κίλιμι της Τριανταφυλλιάς Μανωλούδη.
Φωτ. Α. Στεφανίδου.

Κέντημα ιδιαίτερης λεπτότητας και δεξιοτεχνίας στην Ωραία Πύλη του Προφήτη Ηλία στον Κουρμπέτη, έργο της Θεοδώρας Τριανταφυλλούδας και των τέκνων της Ρηγούδας, Διοπίνης και Ελένης, εν έτει 1856.

Φωτ. Α. Στεφανίδου.

Κέντημα του 1884 της Ειρήνης Χατζούδας - Αναστασιάδη, αυθεντική κοινωνική και εθνική μαρτυρία με το αλφάβητο γραμμένο σε δύο γλώσσες και με το πολύ σημαντικό κρυπτοχριστιανικό μήνυμα Χ.Ρ.Χ.Α. (Χαρείτε Ρωμοί Χριστού την Ανάσταση). Φωτ. Α. Στεφανίδου.

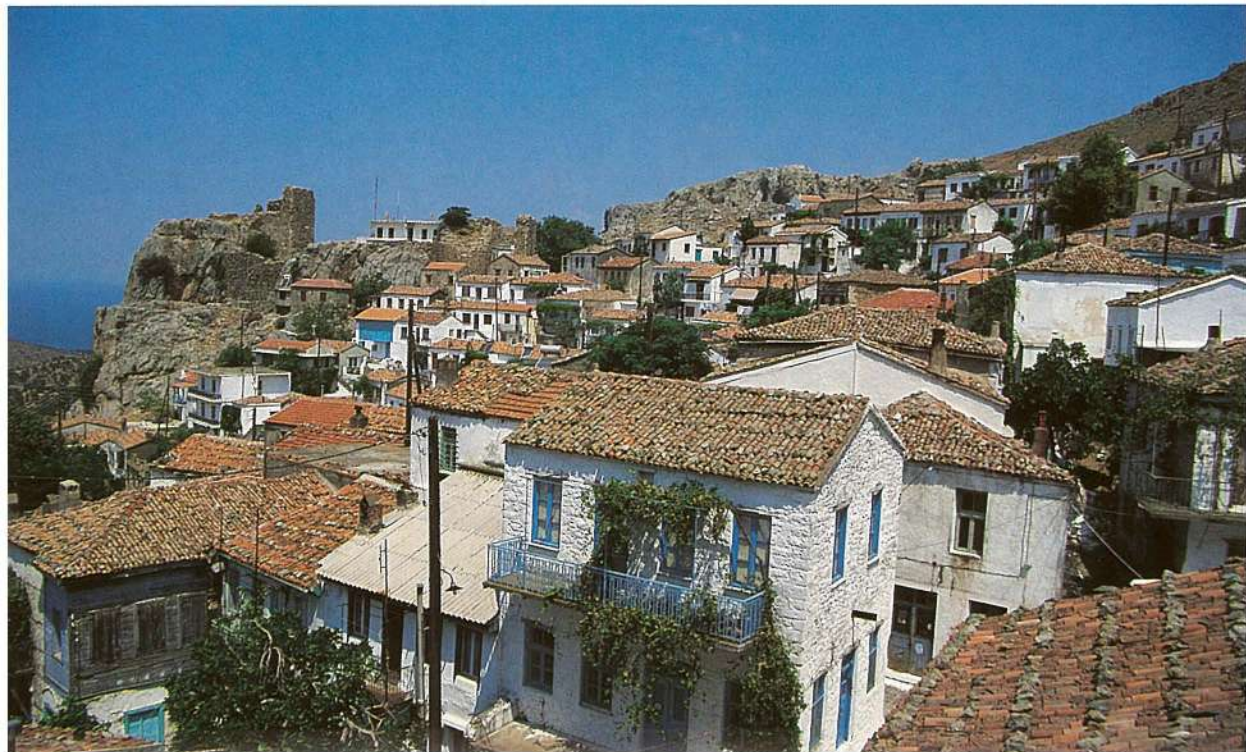
Ζωγράφος Βούλα Σουρβαλή - Καραμπαλάση
Καταξιωμένη Σαμοθρακίτισσα ζωγράφος που ενώ
ζει εικοσιοκτώ χρόνια στην Αλεξανδρούπολη,
ζωγραφίζει αποκλειστικά θέματα Σαμοθράκης.
Έχει παρουσιάσει έργα της σε τρεις ατομικές
εκθέσεις στην Αθήνα στην αίθουσα
"Παρνασσός", μια στη Θεσσαλονίκη και πολλές
στην Αλεξανδρούπολη. Συμμετείχε σε πολλές
ομαδικές εκθέσεις στην Αθήνα και στην
Αλεξανδρούπολη. Έχει τιμηθεί με δύο επαίνους
το 1988 και το 1989 και με ένα βραβείο το 1987.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Το δομημένο περιβάλλον, κτίσματα,
Εκκλησίες, σπήτια, μύλοι, καλντερίμια,
βρύσες, χαγιάτια, στεγάδια, αλώνια και
στέρνες, εκφράζει την διάθεση των παλιών
κατοίκων να ζήσουν αρμονικά με τη φύση.
Ειδικά στη Χώρα συναντούμε και σήμερα αυτό
που ο αρχιτέκτονας Νικόλαος Κίζης σημειώνει:

“ο συνδυασμός αλληλοαφομοιώμενων ετερόκλη-
των στοιχείων μιας εξελισσόμενης ως τις μέρες
μας παράδοσης, όπου οι γραφικές παρανοήσεις
και η απομίμηση μακρυνών προτύπων, σκια-
γραφούν την αγαθή προσωπικότητα του ντόπιου
αυτοδίδακτου μάστορα, του ελάχιστα ταξιδεμέ-
νου και, πιο πολύ στον τόπο του ριζωμένου,
πολυτεχνίτη και αγρότη”.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι η Χώρα, κτισμένη από τον 10ο μ.Χ. αιώνα για τον φόβο των πειρατών στις πλαγιές του
βουνού. Φωτ. Σ. Μηλιώνης.

Ο Παπα-Γιώργης Γιαλαμάς, υμνογράφος, έχει γράψει ασματικές ακολουθίες στην Παναγία Καμαριώτισσα, στον Όσιο Θεοφάνη και στους Πέντε Μάρτυρες της Σαμοθράκης.

Ο τελευταίος σαμαράς στο νησί Γιάννης Ταμπάκης. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΑΡΔΥΣ

Είναι η κυρίαρχη φυσιογνωμία του νησιού στο 2ο μισό του προηγούμενου αιώνα.

Γεννήθηκε στη Σαμοθράκη το 1851 από φτωχή οικογένεια και πέθανε το 1901. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο νησί. Δώδεκα χρονών πήγε στη Σμύρνη, όπου εργάστηκε σε έμπορο και ασχολήθηκε με την ψαλτική. Το 1879 νυμφεύθηκε την συμπατριώτισσά του Αστανιώ Φραγκομιχάλη, με την οποία απέκτησε έξι παιδιά. Σπούδασε γιατρός στη Μασσαλία. Αρθρογραφούσε στα περιοδικά "Ανατολή" της Σμύρνης, "Σιών" της Αθήνας, "Νεολόγος" της Κωνσταντινούπολης και "Εβρος" της Ανδριανούπολης. Διορίστηκε δάσκαλος σε χωριό της Κοροικίας. Υπήρξε πολυγραφώτατος. Το 1888 έγραψε: "Υψη και σκαρίφημα της εν Κοροική Ελληνικής παροικίας".

Για την προσφορά του στην Ελληνική παροικία τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με τον Αργυρό Σταυρό του Τάγματος του Σωτήρος. Βραβεύθηκε σε "ζωγράφειο" διαγωνισμό για την συλλογή λαογραφικού υλικού.

Πήρε έπαινο για τη μελοποίηση ποιήματος που είχε γράψει για τον Αγ. Ιωάννη τον Δαμασκηνό.

Για το έργο του (1889)

"Περί ατόνου και απνευματίστου γραφής", θεωρείται πρόδρομος του μονοτονικού. Στην εποχή του θεωρήθηκε ανάρτης του φιλολογικού κατεστημένου. Στο έργο του "Σγόραφας" γράφει τις παρατηρήσεις του για τον μεγάλο σεισμό του 1893. Έγραψε ακόμη: "Τα νομοματικά", "Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Σαμοθράκης και της προφοράς αυτών", "Ιστορία της σφαγής της Σαμοθράκης προσθετέα στην ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως". Η εφοροδημογεροντία Σαμοθράκης, εκτύπωσε το ανέκδοτο έργο του "Απολυτήριον των Γυμνασίου Μάθημα ήτοι οδηγός των νέων εισερχομένων εις την Κοινωνίαν" και το όρισε ως Αναγνωσματάριον στη Δημοτική σχολή του νησιού. Ανέκδοτα έργα του το "Επιθετολόγιον" και η "Ιστορία της Σαμοθράκης". Από το 1887 που γύρισε με την

Το σπίτι του Ν. Φαρδύ στη Χώρα. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

Φωτ. Α. Στεφανίδου.

οικογένειά του στη γενέτειρα, πήρε αρκετές φορές το αξίωμα του Αρχιερατικού Επιτρόπου (Δημάρχου), ενώ ταυτόχρονα ήταν πρωτοψάλτης στη μεγάλη εκκλησία Κοίμησης της Θεοτόκου στη Χώρα. Ο Αναστάσιος

Χρηστομάνος, σταλμένος από την Ελληνική Κυβέρνηση στο νησί για τον μεγάλο σεισμό του 1893, παρουσιάζει την προσωπικότητα του Φαρδύ ως εξής: "Πρόσωπο που επιβάλλεται στους κατοίκους, αξιοσεβαστος, χαμογελαστός και γλυκομίλητος. Κυρίαρχη φυσιογνωμία στο νησί λόγω των γνώσεων, της αρχοντίας και της ευγένειάς του.

Στεκόταν η Σαμοθράκη έτσι ολοζώντανη, μαγεμένη, όμορφο μεγάλο ατίμητο στολίδι, ζωσμένο απ' την τρισεύγενη τη θάλασσα, νησί ξεχωριστό μεσ' στα νησιά. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η Σαμοθράκη βρίσκεται στην άκρη του Β. Α. Αιγαίου, απέναντι στο Δέλτα του Έβρου, στο θαλασσινό δρόμο που ενώνει την Θράκη με το Αιγαίο. Είναι το ψηλότερο νησί του Αιγαίου, μετά την Κρήτη και την Εύβοια, με υψόμετρο 1664 μέτρα. Οι μελετητές πιστεύουν, ότι το πρώτο συνθετικό της ονομασίας του νησιού (Σάμος) είναι Καρικής (Φοινικικής) προέλευσης και σημαίνει Ύψος. Το κύριο στοιχείο της μορφολογίας του εδάφους εντοπίζεται στις απότομες κλίσεις των πρανών, που περιβάλλουν χωρίς διακοπή τον κεντρικό ορεινό όγκο. Στο Ν. Δ. τμήμα του νησιού, βρίσκεται το σύνολο σχεδόν της αγροτικής γης με 5000 περίπου στρέμματα δυτικά του σημερινού χωριού Αλώνια.

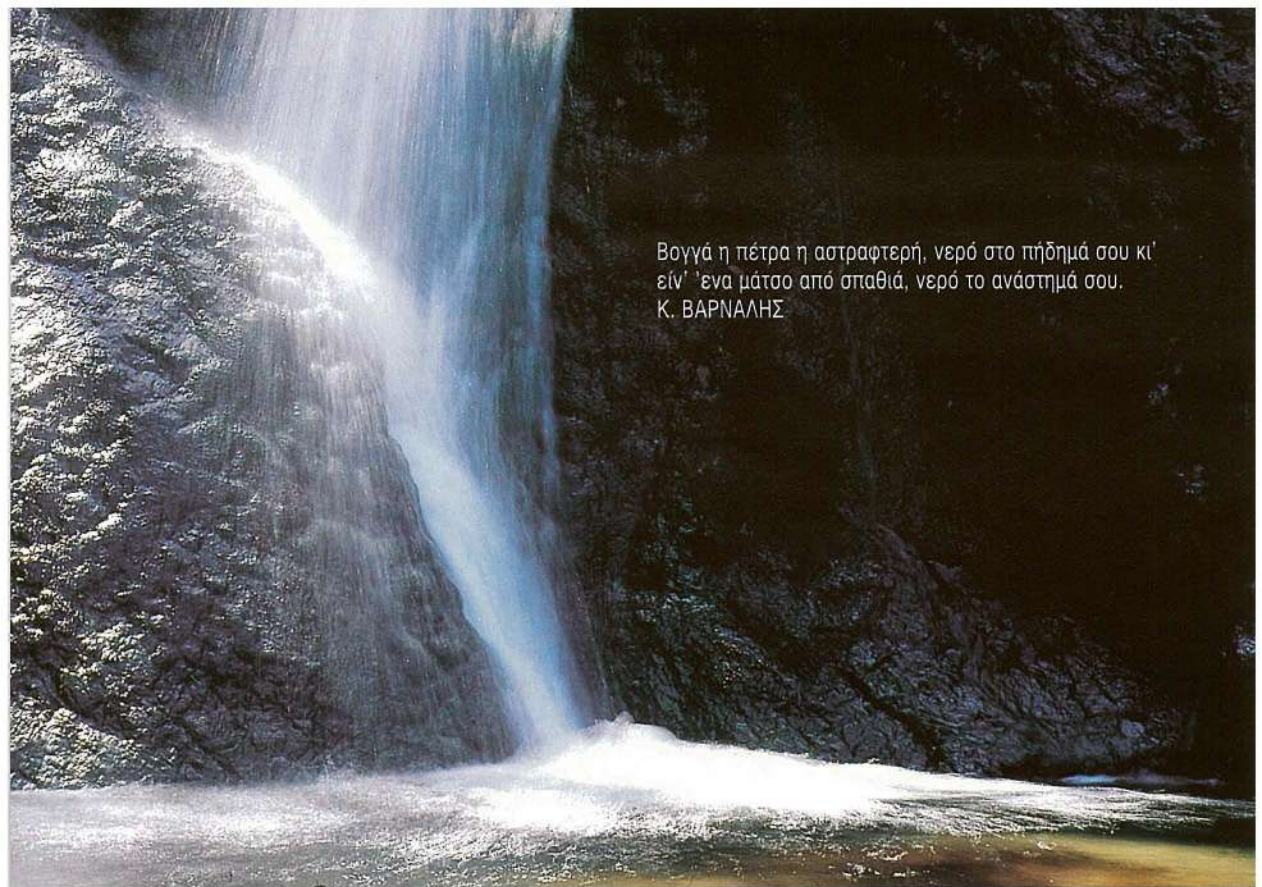
Η εναλλαγή και η φύση των πετρωμάτων σε συνδυασμό με την τεκτονική δομή και τις κλιματολογικές συνθήκες του νησιού έχουν σαν αποτέλεσμα τα βουνά να λειτουργούν σαν φυσι-

κές δεξαμενές, που συγκρατούν τα νερά της βροχής.

Το νησί αυλακώνεται από αμέτρητα μικρά και μεγάλα ρυάκια, που πηγάζουν από ψηλά (700-1550 μέτρα) και τελικά εκβάλλουν στη θάλασσα. Στην πορεία τους αυτή τα ρυάκια σχηματίζουν πολλούς και γραφικούς καταρράκτες. Το μεγαλύτερο ρέμα του νησιού είναι ο "Φονιάς", που προσφέρει στον επισκέπτη μια εξαιρετική ποικιλία από θεαματικούς καταρράκτες.

Ξεκινώντας από την θάλασσα ακολουθούμε το βατό μονοπάτι κατά μήκος της κοίτης του ρυακιού. Γύρω μας άφθονα δέντρα με κυρίαρχα τα πλατάνια. Μετά από 35-40 λεπτά συναντούμε τον εντυπωσιακό καταρράκτη της "Γριάς" με ύψος 15 περίπου μέτρων.

Πιο πάνω βρίσκεται η "Γερανιά Βάθρα" με τον μικρό καταρράκτη της και πιο πάνω ακόμη η "Κλείδωση" με τον ψηλότερο καταρράκτη του Φονιά, ύψους 35 μέτρων. Στην πορεία μας συναντούμε ακόμη και τον ελικοειδή καταρρά-

Βογγά η πέτρα η αστραφετή, νερό στο πήδημά σου κι' είν' ένα μάτσο από σπαθιά, νερό το ανάστημά σου.
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

κτη της “Κακιάς Πλάκας” και πιο ψηλά στην περιοχή της “Καριάς” υπάρχουν πολλές όμορφες και μεγάλες βάρθρες με τους αντίστοιχους μικρούς καταρράκτες. Όμορφους καταρράκτες στους λάτρεις της φύσης και της περιπέτειας

προσφέρουν ακόμη τα ρυάκια του Ξηροποτάμου, του Καραγιαννάκη, ο Κρεμαστός, το Γυάλι, ο Άγκιστρος, της Πλατιάς, του Τοιτογιάννη και του Αράπη.

Ο καταρράκτης του Φονιά είναι εξαιρετικά δημοφιλής στους τολμηρούς κολυμβητές. Ο υδάτινός πλούτος της Σαμοθράκης είναι εκπληκτικός και διατηρείται όλες τις εποχές του-έτους. Φώτ. Σ. Μηλιώνης

Όλος σχεδόν ο ορεινός όγκος του νησιού αβλακώνεται από θεαματικούς καταρράκτες.

Πευκέδανο. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

"Ο μίσχος του μοιάζει προς τον του μαράθου. Η ρίζα του είναι μαύρη, χολώδης (πικρή) και οσμής διαπεραστικής. Αυξάνει επί των ορέων και συλλέγουν αυτήν κατά το τέλος του φθινοπώρου. Ο εξαγόμενος χυμός και το αφέρημα της ρίζης λαμβάνουν μέρος εις πλήθος φαρμακευτικών παρασκευασμάτων."

ΠΛΙΝΙΟΣ

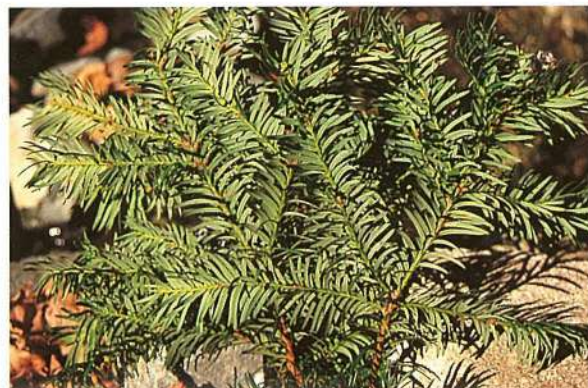
Το μεγάλο υψόμετρο σε συνδυασμό με τα πολλά νερά, που από παλιά αναφέρονται στις πηγές δημιουργούν, ιδιαίτερα στο Βόρειο μέρος του νησιού, ένα μεγάλο κομμάτι μικτού δάσους. Η τραγουδισμένη από τον Όμηρο "πολύδενδρης" Σαμοθράκη, διαθέτει ακόμη και σήμερα μια ποικιλία δένδρων, πολλά από τα οποία είναι σπάνια όχι μόνον στον Ελλαδικό αλλά και στον Μεσογειακό χώρο. Αναφέρουμε ενδεικτικά τον "Ίταμο", που οι ντόπιοι ονομάζουν "σταυρόξυλο", τον "Άρκενθο" (κάτσαρο) και την "Κελτίδα".

Οι αντραχιλιές και τα πουνράρια στη Σαμοθράκη γίνονται δέντρα πανύψηλα. Πάρα πολλά πλατάνια, βελανιδιές, καστανιές, μηλιοί, σφεντάλια, σκλήθρα, φτελιές, αγριοαχλαδιές, αγριοκερασιές, αγριελιές, λιόπρινα, κουκουδιές, κέδρα, κυπαρίσσια και πεύκα αποτελούν τα δάση της Σαμοθράκης. Αφθονους θάμνους συναντά κανείς σ' όλο το νησί, σμυρنيούς, κουμαριές, μυρτιές, πικροδάφνες, αστοιβιές, σπάρτα, πούρνα, λούτοκα, ρείχια.

Ανθισμένη ρίγανη, που βρίσκεται σε αφθονία στο νησί. Κινδυνεύει από τους ανθρώπους, που πολλές φορές στην προσπάθειά τους να την μαζέψουν την ξεριζώνουν. Γενικά τα αρωματικά και φαρμακευτικά βοτάνια, φασκόμηλο, χαμομήλι, θυμάρι, μέντα, ρίγανη, πευκέδανο, έχουν μια ιδιαίτερη σπιρτάδα στη Σαμοθράκη.

Νεαρό δενδρύλλιο Ίταμου (Taxus baccata). Είδος αρκετά σπάνιο στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στο Αιγαίο, καθώς εμφανίζεται μόνον σε τρία νησιά (Εύβοια, Θάσο, Σαμοθράκη). Ζει πάρα πολλά χρόνια μέχρι και 2000 και γι' αυτό συχνά δημιουργεί επιβλητική μορφή. Όλο το δένδρο είναι δηλητηριώδες, γιατί περιέχει την αλκαλοειδή ουσία ταξίνη, που επηρεάζει την καρδιά. Μόνο το κόκκινο σαρκώδες μέρος του καρπού είναι ακίνδυνο. Φωτ. Α. Στεφανίδου.

Τα κατσίκια είναι οι αληθινοί κύριοι του νησιού. Δεν υπάρχει γωνιά και γκρεμός, όσο απότομος και να είναι, που να μην τα συναντά κανείς. Ο αριθμός τους αυξάνεται συνέχεια και σηματοδοτεί την άναρχη κτηνοτροφία του νησιού. Παλαιότερα οι κεχαγιάδες γνώριζαν τα ζώα τους ένα προς ένα και τα περιόριζαν σε συγκεκριμένες περιοχές για τη βοσκή. Σήμερα βρίσκονται παντού. Αποτέλεσμα της υπεραύξησης είναι η υποβάθμιση της φυσικής αναγέννησης των δασών και είναι πολύ συνηθισμένο να βλέπει πια κανείς τα δέντρα να αναπτύσσουν ειδικές άμυνες για να προστατευθούν, όπως αγκάθια και πολύ μικρά φύλλα. Όσο για τα αγριοκάτσικα της Σαμοθράκης, η επιμειξία αφ' ενός με τα ήμερα και το κυνήγι αφ' ετέρου, μας οδηγούν στην εξαφάνιση αυτού του σπάνιου είδους, του *Capra aegagrus pictus*.

Μέχρι πριν λίγα χρόνια ζούσαν τα άγρια γίδια της θρυλικής Γριάς της Σαμοθράκης. Τα γίδια αυτά μοιάζουν ως προς το χρώμα, το τρίχωμα, τα κέρατα και το τρέξιμο με τα ελάφια. Είναι υποείδος της κατσίκας *Boatsar* (τα γνωστά “γίδια της Γριάς” ή “Χτύματα”) που υπάρχει στην Μήλο, σε αρκετές βραχονησίδες του Αιγαίου και στην Κρήτη. Εκτός από τα αιγοπρόβατα στο νησί ζουν κουνάβια, νυφίτσες, αγριόγατες, σκανιζόχοιροι, χελώνες, λαγοί. Στα ρυάκια του νησιού ζουν χέλια, βατράχια, καβούρια και νερόφιδα και πάνω απ' τα ρυάκια πετούν όμορφες λιμπελούλες. Πολλά είναι και τα πουλιά του νησιού. Πέρδικες, αγριοπερίστερα, φάσες, μηκεάτσες, κύκνοι, πάπιες, ορτύκια, τρυγόνια, συκοφάδες, χαλκοκουρούνες, κοτούφια, τσαλαπετεινοί, αετομάχοι, κούκοι, κορδαλλοί, κουκουβάγιες. Ακόμη συναντά κανείς μια από τις σπάνιες αποικίες θαλασσοκοράκων και αρκετά αρπακτικά, όπως φιδασετούς, μαυρο-

κιρκίνεζο, μαυροπετρίτες, σπιταετούς, βραχοκιρκίνεζο, γερακίνες, γεράκια. Τα δύο τελευταία φωλιάζουν στα ορεινά του νησιού. Τα ερπετά που υπάρχουν στο νησί είναι η οχιά, ο οχεντρίτης, ο λαφριάτης, το αστραπόφιδιο, ο αστρεϊτής, η σαίτα και πολλά είδη σαύρες.

Ο βυθός γύρω από το νησί παρουσιάζει ποικιλία βάθους. Βράχια μέσα στη θάλασσα δημιουργούν κατάλληλο περιβάλλον για ροφούς, σαργούς, παντελήδες, λαπίνες, κέφαλους, μουρμούρες και πετρομπάρμπουνα. Μέσα στις απρόσιτες σπηλιές στα νότια παράλια του νησιού η Μεσογειακή φώκια βρίσκει τροφή και ησυχαστήριο.

Μικρά αλλά εύγευστα τα φρούτα του νησιού σημειώνουν οι περιηγητές του περασμένου αιώνα. Καρύδια, κάστανα, σύκα, κεράσια, βύσσина, μήλα, δαμάσκηνα, αχλάδια πολλών ποικιλιών, ρόδια, κυδώνια, σουρβάλα, κορόμηλα και μούρομυλα.

Οι ελιές ευδοκούν σ' όλο το νησί, ιδιαίτερα όμως στο νότιο μέρος. Νόστιμα είναι και τα λαχανικά του νησιού. Τα κρεμμύδια αναφέρονται σαν καλή ποικιλία από τον Θεόφραστο, ενώ τα δημητριακά είναι βραβευμένα σε έκθεση του Παρισιού το 1886.

Οι θερμές θειούχες ιαματικές πηγές του νησιού αναφέρονται ήδη στους βυζαντινούς χρόνους. Χαρακτηρίστηκαν από τον υδρογεωλόγο Γεωργιά ως "ο Βασιλεύς των ιαματικών πηγών της Ελλάδας".

Το "Σφεντάμι" είναι πολύ ψυχρή πηγή που κάνει θαύματα σε νευρικές παθήσεις. "Είναι όμορφος τόπος η Σαμοθράκη", έγραφε ο Πίρι Ρέις το 1521, όταν επισκέφθηκε το νησί.

Ο πλούτος όμως της χλωρίδας και της πανίδας στη στεριά και στη θάλασσα, που σώθηκε ως τις μέρες μας με τα αρχαιοελληνικά του ονόματα, απειλείται.

Η σφραγισμένη και η σύνθεση των παλιών κατοίκων, που μας τα παρέδωσαν πολύτιμη κληρονομιά, αντικαταστάθηκε από τη μανία του άμεσου και μεγάλου κέρδους. Η αλόγιστη ξύλευση σε συνδυασμό με την υπερβόσκηση, προκαλούν μεγάλη ζημιά στην "υληέσσα" Σαμοθράκη, καθώς το δάσος δεν ανανεώνεται. Ακόμη η παράνομη αλιεία και το κυνήγι, συντελούν στην πτώχευση και πολλές φορές στην εξαφάνιση των ψαριών και των ζώων του νησιού.

Αιώνιοι ελαιώνες εκτείνονται σε μεγάλη έκταση στο Νότιο-Νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού.

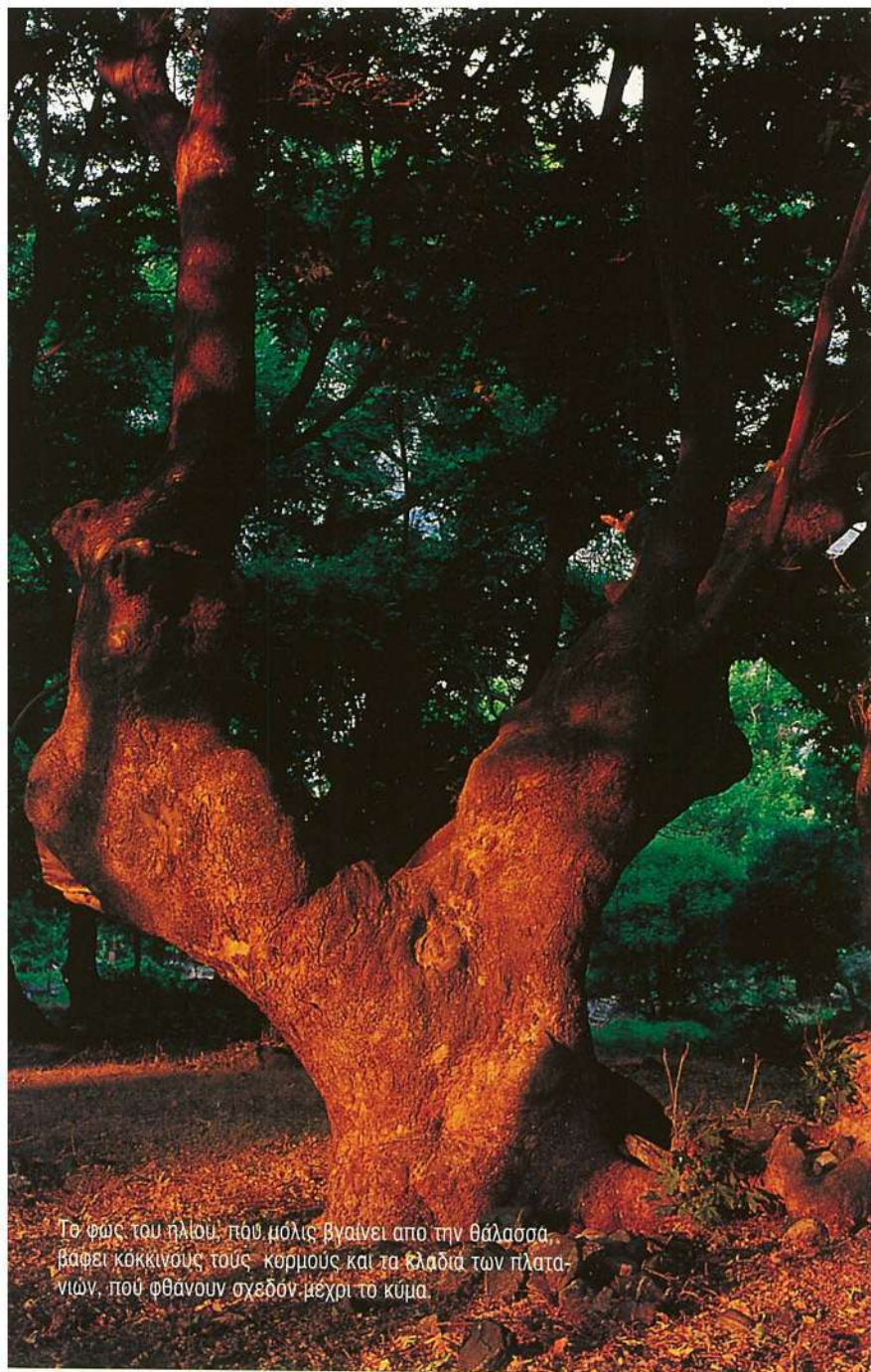
ΜΙΑ ΒΟΛΤΑ ΣΤΟ... ΦΕΓΓΑΡΙ

Ο φίλος μου ο Γερμανός ήταν κατηγορηματικός.

-Τον δρόμο για το Φεγγάρι τον ξέρω,πρίν δύο χρόνια με πήγε ένας ντόπιος εκεί πάνω.

Η δήλωση με καθησύχασε,οι Γερμανοί δεν αφήνουν τίποτε στην τύχη,σκέφθηκα. Στις 8 το πρωί λοιπόν είμαστε έξω από τα Θέρμα και ξεκινάμε. Η πρώτη επαφή με τον ανήφορο δεν

είναι ευχάριστη. Τόσες μέρες στη Σαμοθράκη, η πιο μεγάλη σωματική καταπόνηση ήταν μερικά βήματα στην αμμουδιά και ο βραδινός περίπατος στην παραλία της Καμαριώτισσας. Περνάμε τα αιωνόβια πλατάνια και χωνόμαστε μέσα στη "ζούγκλα". Το μονοπάτι στενό και πολυδαίδαλο, πιο πολύ το υποψιάζεται κανείς, παρά το βλέπει. Κουμαριές,πουρνάρια, κέδρα και ρείκια, μια απίθανη ποικιλία από θάμνους, δημιουργούν ένα σχεδόν αδιαπέραστο σύνολο,

Το φως του ηλίου, που μόλις βγαίνει από την θάλασσα, βάφει κόκκινους τους κορμούς και τα κλαδιά των πλατανίων, που φθάνουν σχεδόν μέχρι το κύμα.

που ξεπερνάει το μπί μας. Κάποιες στιγμές κρύβεται κι ο ουρανός, βαδίζουμε κάτω από σκιερές αφίδες. Άναρχη ανάπτυξη παντού, μεγαλειώδης ασυδοσία της φύσης. Χανόμαστε συχνά. Διασταυρώσεις πολλές, ποιά να διαλέξεις; Παίρνεις μια στην τύχη, βαδίζεις 20 μέτρα, το μονοπάτι στενεύει και...καταλήγει σε αδιέξοδο. Πίσω πάλι. Πιο πολύ από διαίσθηση βγαίνουμε τελικά από την

Η πορεία προς το Φεγγάρι συνεχίζεται ήρεμα, σαν υγιεινός περίπατος. Που ήταν η δυσκολία λοιπόν; Αυτό το τελευταίο ερώτημα, όσο περνάει η ώρα, αρχίζει να μ'απασχολεί όλο και περισσότερο. Ταυτόχρονα παρατηρώ, ότι σχεδόν δεν κερδίζουμε καθόλου υψόμετρο. Ο οδηγός μου όμως εξακολουθεί να βαδίζει με μεγάλα, σίγουρα βήματα, αυτό με καθησυχάζει. Περρασμένες 11, η κορυφή εξακολουθεί να'ναι αθέατη. Το

ζούγκλα.
Ο ήλιος έχει ψηλώσει αρκετά και καθώς δεν βρίσκει κανένα εμπόδιο, πέφτει πάνω στα κεφάλια μας. Βρίσκουμε κι εμείς μια αιωνόβια δρύ με παχειά σκιά και προσωρινά τον ξεχνάμε. Περνάμε τόσο καλά στη σκιά, που κοντεύουμε να ξεχάσουμε και τον προορισμό μας. Το Φεγγάρι όμως είναι μακριά ακόμα. Επιστρατεύουμε ο καθένας την δική του εθνική υπερηφάνεια και σηκωνόμαστε. Ο Michael, σαν οδηγός προηγείται. Σ'ένα σημείο κοντοστέκεται. Ευθεία μπροστά ένα ανηφορικό μονοπάτι μπαίνει βαθειά σ'ένα πυκνό δρυοδάσος. Στ'αριστερά αρχίζει μια όμορφη ρεματιά, με ήπιες κλίσεις. Εύχομαι να'ναι αυτός ο δρόμος μας. Ευτυχώς. Ο φίλος μου διατάζει για λίγο κι ύστερα κάνει την αποφασιστική κίνηση στ'αριστερά. Σωστή κίνηση, σκέφτομαι. Είναι ευχάριστο μετά από στάση να βαδίζεις ευθεία και μερικές φορές να κατηφορίζεις κιόλας.

μονοπάτι γίνεται δύσβατο, κατηφορικό, στριφο-γυρίζει για λίγο κι ύστερα απλά...σταματάει. Ο Michael σταματάει κι αυτός. Ψάχνει για λίγο, αριστερά-δεξιά, για το μαγικό πέραςμα. Δεν το βρίσκει και γυρνάει σ'εμένα. Αντί γι'άλλη κουβέντα, σηκώνει τα χέρια ψηλά σε μια κίνηση απελπισίας. Υστερα τοποθετεί το μικρό σακκίδιο πλάι του και κάθεται αμίλητος πάνω σ'ένα βράχο. Ετοιμάζομαι να του πω, πως όταν αποφασίσω ν'ανεβώ στα Ιμαλάια,θα προτιμήσω αυτόν απο τούς ντόπιους οδηγούς, αλλά το μετανιώω και προτιμώ να καθήσω δίπλα του. Πίνω το τελευταίο νερό στο μπουκάλι κι ανάβω ένα τσιγάρο. Ο Michael, που δεν καπνίζει, στερεείται κι αυτή την μικρή παρηγοριά.

- Προτείνω να γυρίσουμε πίσω, ψιθυρίζει δισταχτικά.

-Ξέχασέ το, αύριο φεύγουμε από Σαμοθράκη, δεν θα'χουμε άλλη ευκαιρία.

Κοιτάζω το ρολόι μου. Μεσημέρι ακριβώς. Στα δεξιά μου ορθώνεται ένας μικρός, βραχώδης λόφος. Ευθεία και αριστερά χάσκει μια άγρια χαράδρα.

Πρώτα απ'όλα ψυχραιμία. Πρέπει να εντοπίσουμε τη θέση μας. Μού παίρνει 10' γιά να σκαρφαλώσω τον λόφο. Ο ήλιος χτυπάει ανελέητα, ο ιδρώτας αναβλύζει από αμέτρητες πηγές. Στην κορυφή του λόφου σηκώνω το κεφάλι μου. Πέρα μακριά κατά τη Δύση, μέσα σε λεπτή καταχνιά, άγριες βουνοκορφές διαγράφονται εχθρικά. Μια απ'αυτές είναι το Φεγγάρι. Σειρά τώρα του Michael να σκαρφαλώσει το λόφο. Δεν θα στοιχημάτιζα ότι είναι ευτυχημένος, απλά δεν μπορεί πια να κάνει πίσω. Εμπρός λοιπόν, όσο μακριά κι αν είναι η κορυφή, τουλάχιστον είναι απέναντί μας, την βλέπουμε. Μονοπάτι δεν υπάρχει, μόνον κατεύθυνση. Ο ήλιος; Εκεί ψηλά απολαμβάνει την Αυγουσιτιάτικη παντοδυναμία του. Το έδαφος; Πέτρες και θάμνοι αγκαθωτοί.

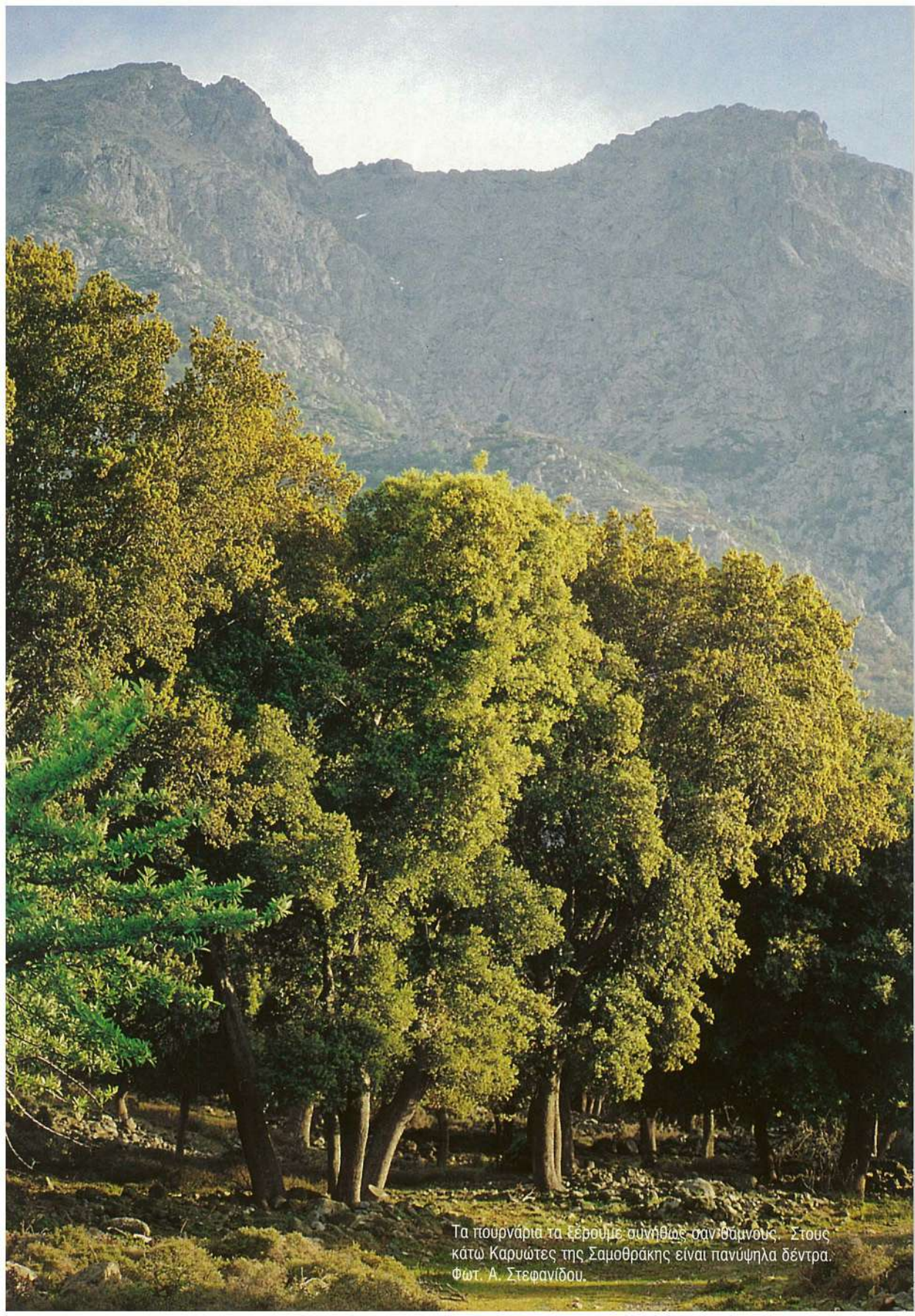
Δεν υπάρχουν ούτε κασιόκια. Νερό; Μας τέλειωσε από ώρα. Έχει απομείνει ένας μικρός χυμός, που τον προσέχουμε σαν κόρη οφθαλμού. Το Φεγγάρι όμως πλησιάζει όλο και περισσότερο. Από μακριά φαινόταν απλά ένας γκριζος, συμπαγής όγκος. Όσο ζυγώνουμε οι λεπτομέρειες διαγράφονται με δραματική ευκρίνεια. Μια "σάρα", ένας τρομερός γκρεμός, ορθώνεται απειλητικά ανάμεσα σ'εμάς και στην κορυφή. Σταματάμε στους πρόποδες για μια ανάσα και έλεγχο της κατάστασης. Δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια ελιγμών. Όλος ο ορίζοντας μπροστά μας είναι μιά ατέλειωτη σάρα, για να την αποφύγουμε πρέπει να διαγράψουμε έναν τεράστιο κύκλο. Τα κεφάλια κάτω λοιπόν, το σκαρφάλωμα αρχίζει. Άτιμο πράμα η σάρα. Πέφτουμε πάνω της με χέρια και πόδια. Κάτω απ'τον ήλιο οι πέτρες ζεματάνε, είναι κοφτερές

και επικίνδυνες, με ελάχιστη συνοχή μεταξύ τους. Σκαρφαλώνω γύρω στα 30 μέτρα πιο πάνω από τον Michael. Μεγάλο λάθος. Κάποια στιγμή, μια μεγάλη πέτρα που πιάνω με το δεξί μου χέρι για να στηριχτώ, ξεκολλάει και παίρνει με manía τον κατήφορο. Γυρίζω απελπισμένος το κεφάλι μου. Ο Michael έχει κουρνιαώσει ακίνητος, σκεπάζοντας όπως -όπως με τα χέρια το κεφάλι του. Η κατολισθήση κατακυλάει με ανατριχιαστικό θόρυβο από δίπλα του και εκφυλίζεται στο βάθος. Χοντρές σταγόνες παγωμένου ιδρώτα ξεπηδούν απ'το μέτωπό μου. Κάποια στιγμή ο φίλος μου τολμάει να σηκώσει το κεφάλι του.

-Είσαι καλά; του φωνάζω.

-Ο.Κ. μου απαντάει.

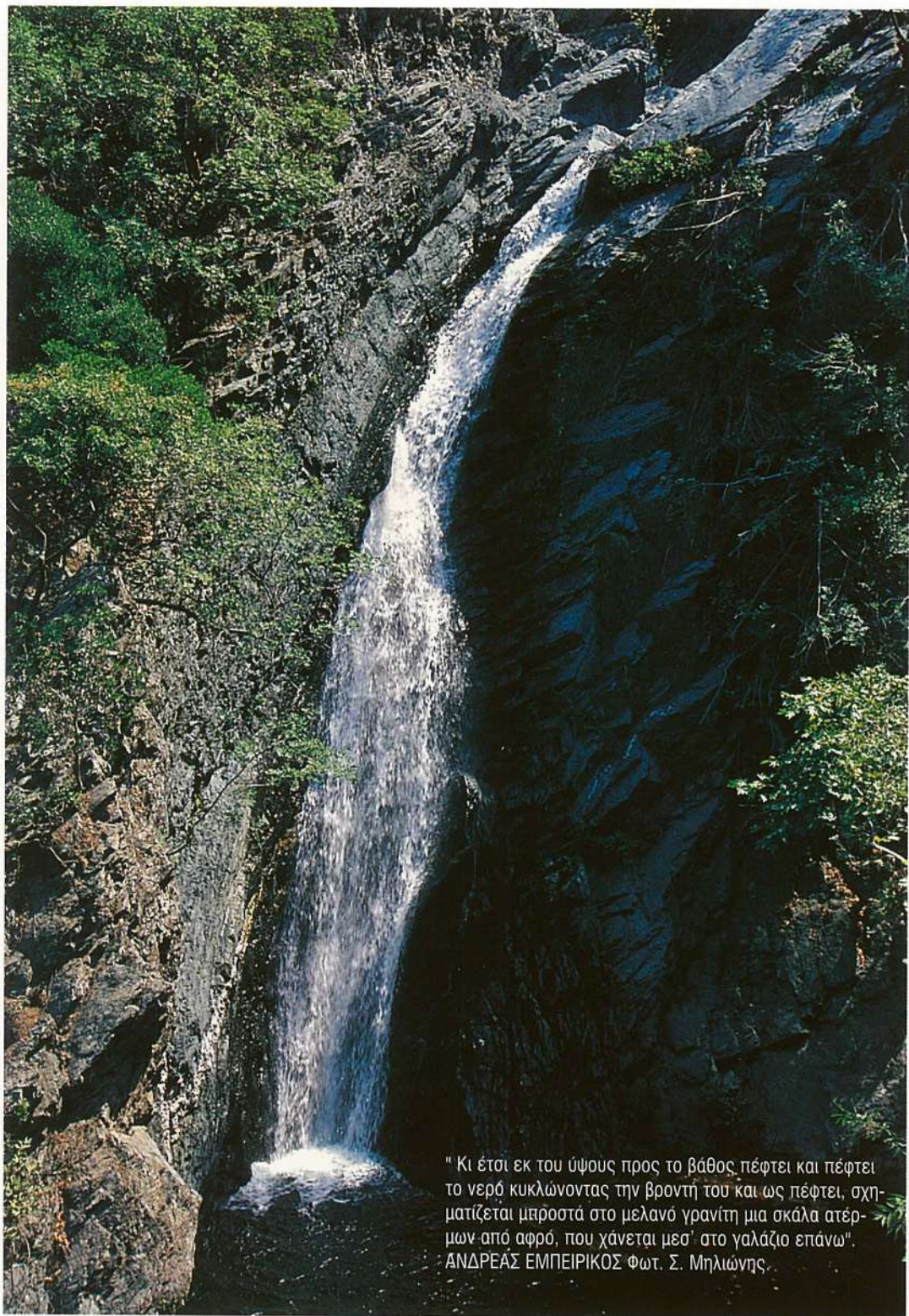
Συνεχίζουμε. Στην κορυφή αγκαλιαζόμαστε και παραμένουμε έτσι για μερικά δευτερόλεπτα. Ανοίγουμε τον τελευταίο μας χυμό και τον μοιραζόμαστε ακριβοδίκαια, με μικρές γουλιές. Απ' την κορυφή του Φεγγαριού ρίχνουμε γύρω μια κυριαρχική ματιά. Ποτάμι ασήμι το πέλαγος, μακριά κατά το Νοτιά αχνοφαίνονται τα βουνά της Ίμβρου μέσ'στην λεπτή καταχνιά. Δεν μπορώ να μην θυμηθώ τα λόγια του Ίωνα Δραγούμη, που κάποτε πριν πολλά χρόνια πάτησε εδώ πάνω "Κάθε πέτρα ελληνική τι ευγενική που είναι! Κάθε μια είναι πατημένη και από κάποιο θεό. Στάθηκα και κοιτάξα. Τόσο ήταν πυκνά φορτωμένος από καλοκαιρικάτικους αχνούς ο αέρας, που μόλις φαινόταν η Ίμβρο, η Λήμνο, η Μυτιλήνη, το Άγιο Όρος, η Θάσο και η Ρούμελι. Από κάτω μου όλο το νησί με τα γραμμένα σύνορά του".

Τα πουρνάρια τα ξέρουμε συνήθως σαν θάμνους. Στους
κάτω Καρυώτες της Σαμοθράκης είναι πανύψηλα δέντρα.
Φωτ. Α. Στεφανίδου.

Το ρέμα του Φονιά προσφέρει μια από τις ωραιότερες και πιο βαθύς διαδρομές στη φύση της Σαμοθράκης.

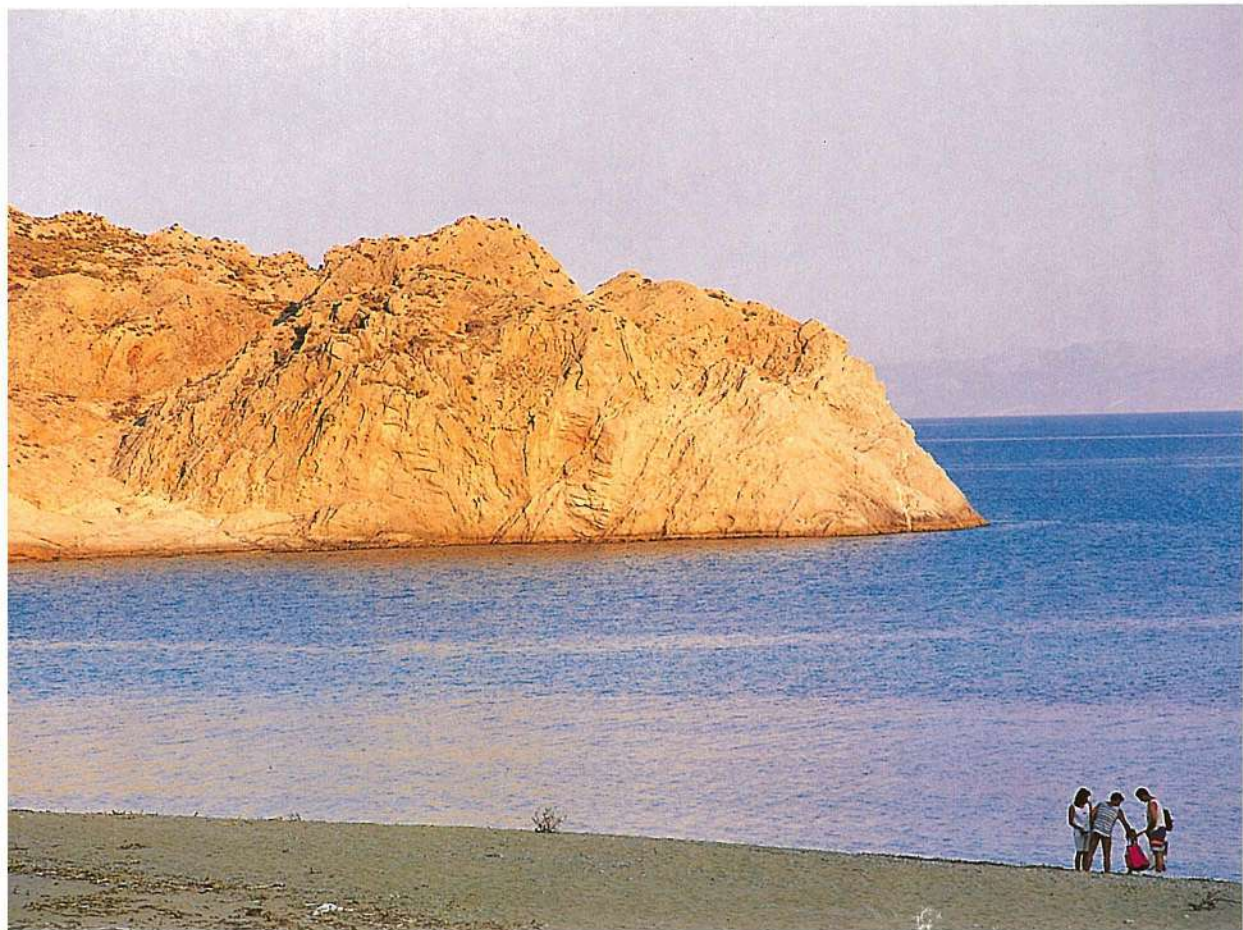

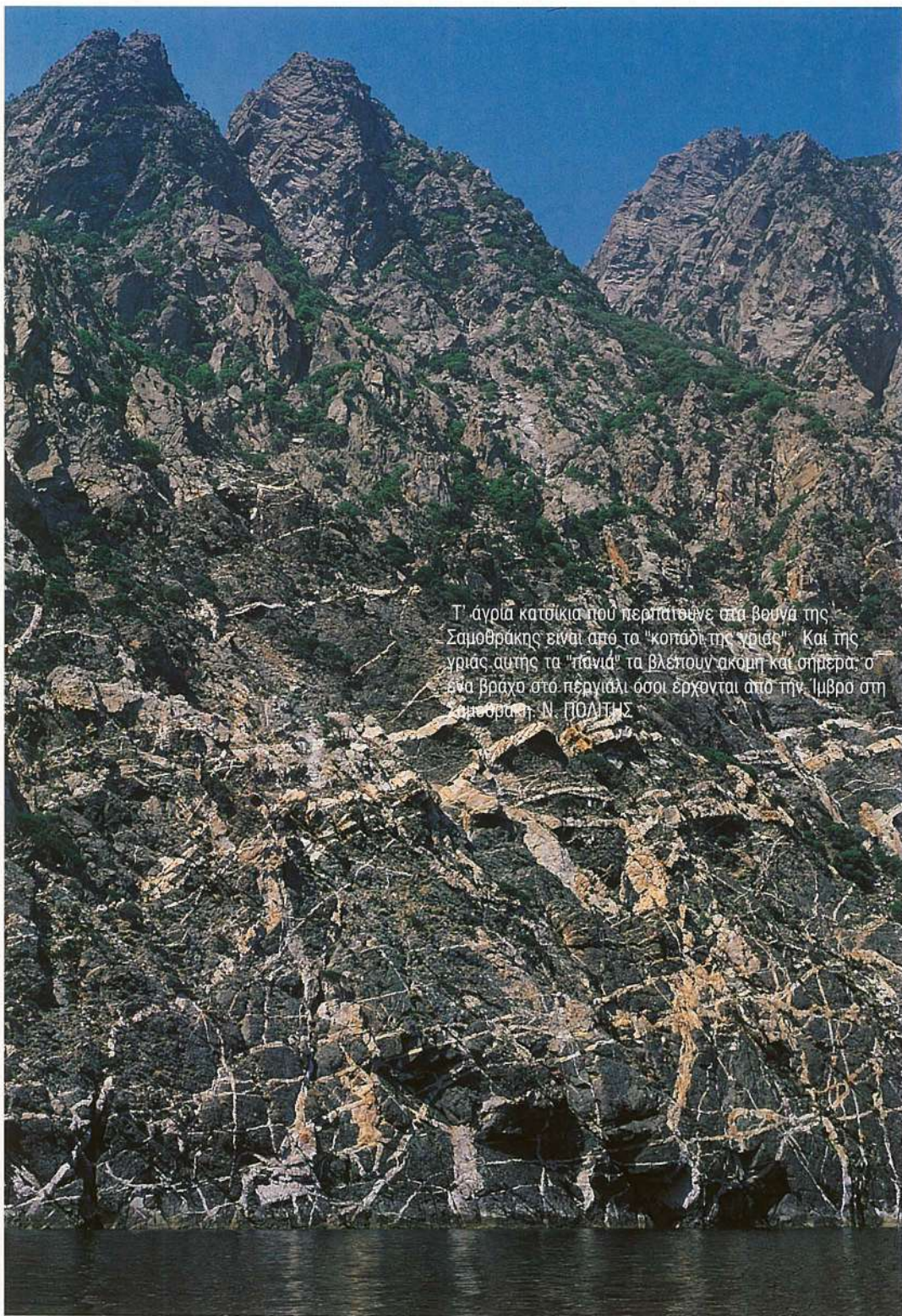
"Κι έτσι εκ του ύψους προς το βάθος πέφτει και πέφτει
το νερό κυκλώνοντας την βροντή του και ως πέφτει, σχη-
ματίζεται μπροστά στο μελανό γρανίτη μια σκάλα ατέρ-
μων από αφρό, που χάνεται μεσ' στο γαλάζιο επάνω".
ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ Φωτ. Σ. Μηλιώνης.

Λεία και στρογγυλεμένα απ' τούς δυνατούς νοτιάδες, αιώνες τώρα, τα βότσαλα στην ακτή των "Κήπων", λάμπουν σαν μαύρα μαργαριτάρια στο πρωινό φώς.

Στήν "Παχειά Άμμο" ατελείωτη γαλήνη, το τοπίο και η θάλασσα σμίγουν με την ψυχή του ανθρώπου.

Τ' αγρία κατοίκια που περιπατούσε στα βουνά της Σαμοθράκης είναι από τα "κοπάδι της γριάς". Και της γριάς αυτής τα "πανιά" τα βλέπουν ακόμη και σήμερα: σ' ένα βράχο στο πέγνιαλι όσοι έρχονται από την Ίμβρο στη Σαμοθράκη. Ν. ΠΙΟΛΗΤΗΣ

*Το νησί με τούς γκρεμούς, τα μεγάλα μντερά
βράχια, τα βουνά τ' απάτητα, τ' άγρια κατα-
τόπια, τις έρημες ακρογιαλιές, τις σπηλιές.*

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Το φτεροκόπημα μόνον και οι βουτιές των γλάρων ταραζουν την γαλήνη της θάλασσας.

Ίσως κάποια φώκια βρίσκει ακόμη καταφύγιο στις απόμακρες σπηλιές της νότιας πλευράς τού νησιού.

Φωτ. Σ. Μηλιώνης

Φωτ. Θ. Βίτσας

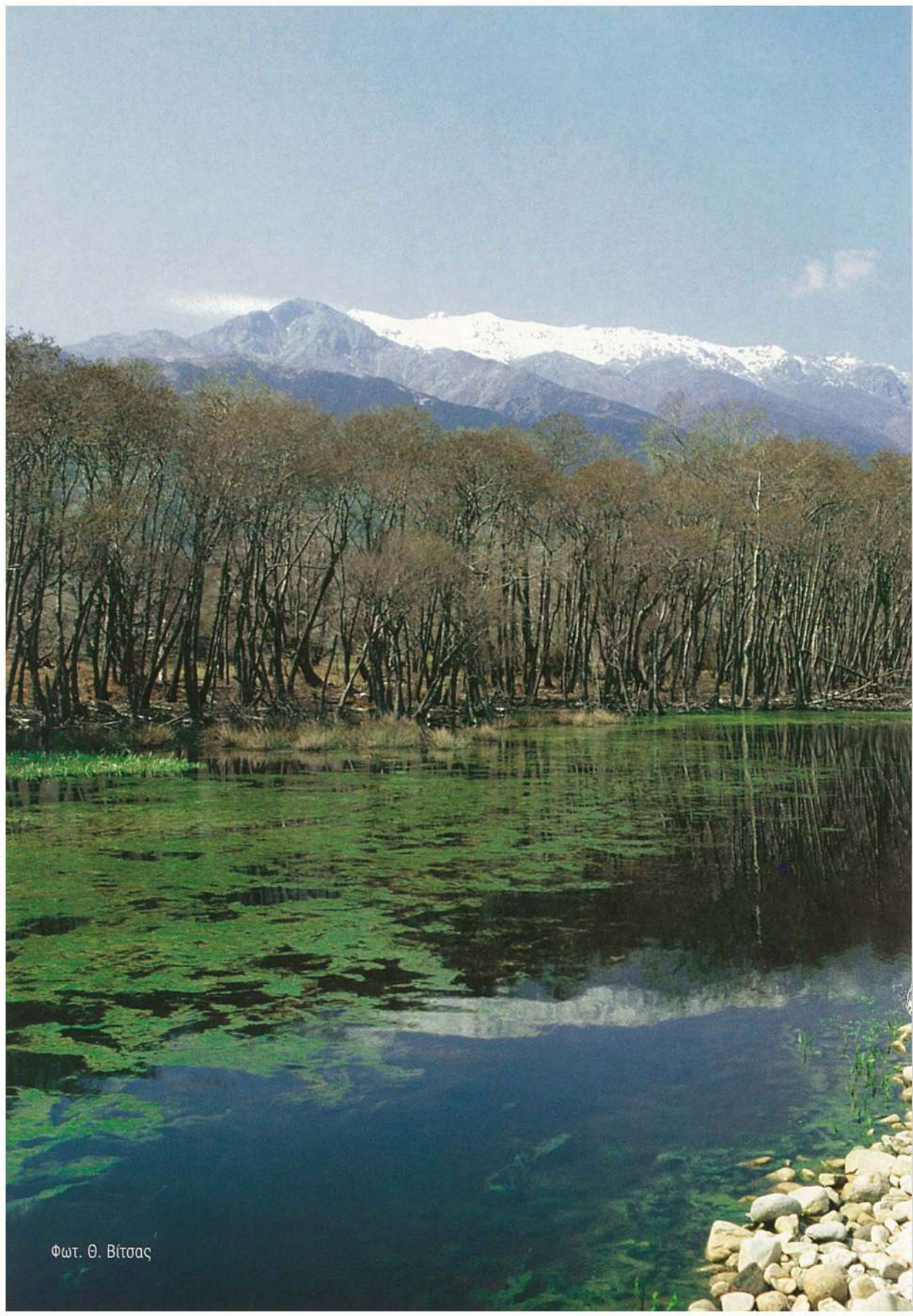

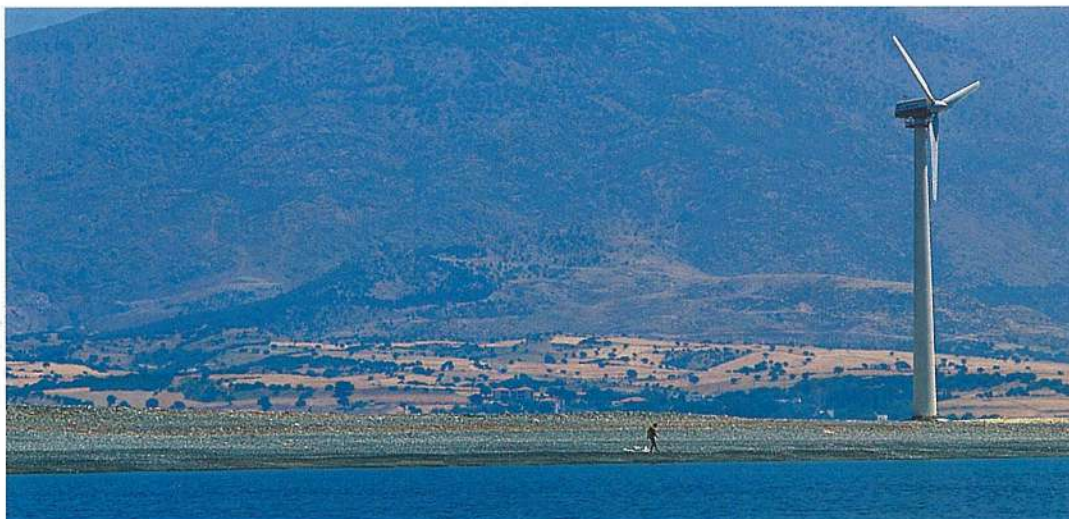
Φωτ. Σ. Μηλιώνης

Καταπληκτική συγκέντρωση θαλασσοκοράκων (*Phalacrocorax aristotelis*). Στη Σαμοθράκη, έναν από τους κυριότερους μεταναστευτικούς διαδρόμους της Ευρώπης, έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα 90 είδη πουλιών, από τα οποία τα 55 φωλιάζουν στο νησί.

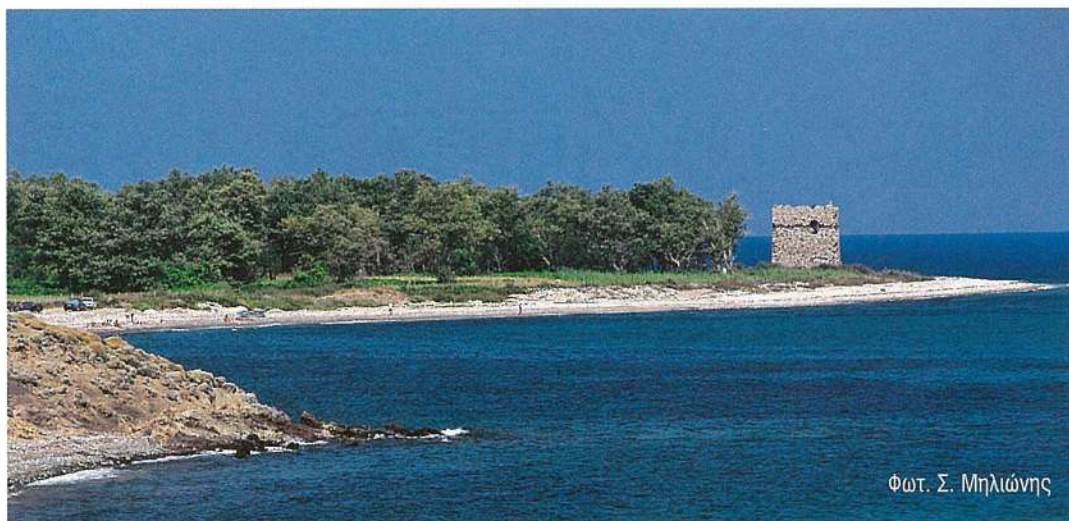
Σταχτοτσικνιάδες (*Ardea cinerea*) σε παράταξη στον μικρό βράχο κοντά στο ξεκκλήσι της Αγ. Παρασκευής.

Η Βδεολίμνη, μια ρηχή λίμνη δίπλα στη θάλασσα, καλύπτεται στο μεγαλύτερο μέρος της από δάσος σκλήθρου, ένα από τα πιο μεγάλα και όμορφα τέτοια παραποτάμια δάση του νησιού. Η Βδεολίμνη, που το καλοκαίρι είναι κατάξερη, όλες τις υπόλοιπες εποχές είναι γεμάτη νερό. Ο τοπικός Πολιτιστικός Σύλλογος αγωνίζεται για τη διατήρηση της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού. Ψηφίσματα, της 16ης συνάντησης των οικολογικών οργανώσεων Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης τον Σεπτέμβριο του 1993 και του Πανελληνίου Δημοσιογραφικού Συνεδρίου του 1994, αποφάσισαν "την προστασία των οικοσυστημάτων της στεριάς και της θάλασσας του νησιού, την ανάδειξη και προβολή της μακραίωνης ιστορίας του και την εκπόνηση αναπτυξιακού σχεδίου για την αειφορική και συμβατή με το περιβάλλον και την παράδοση ανάπτυξη του νησιού".

Μοναχικός άνθρωπος και ανεμογεννήτρια στην παραλία της Σαμοθράκης.

Φωτ. Σ. Μηλιώνης

Απομεινάρι τού παρελθόντος ο πύργος τών Gattilusi, στέκει μοναχικός κι' ολόρθος στο ακρωτήριο του.

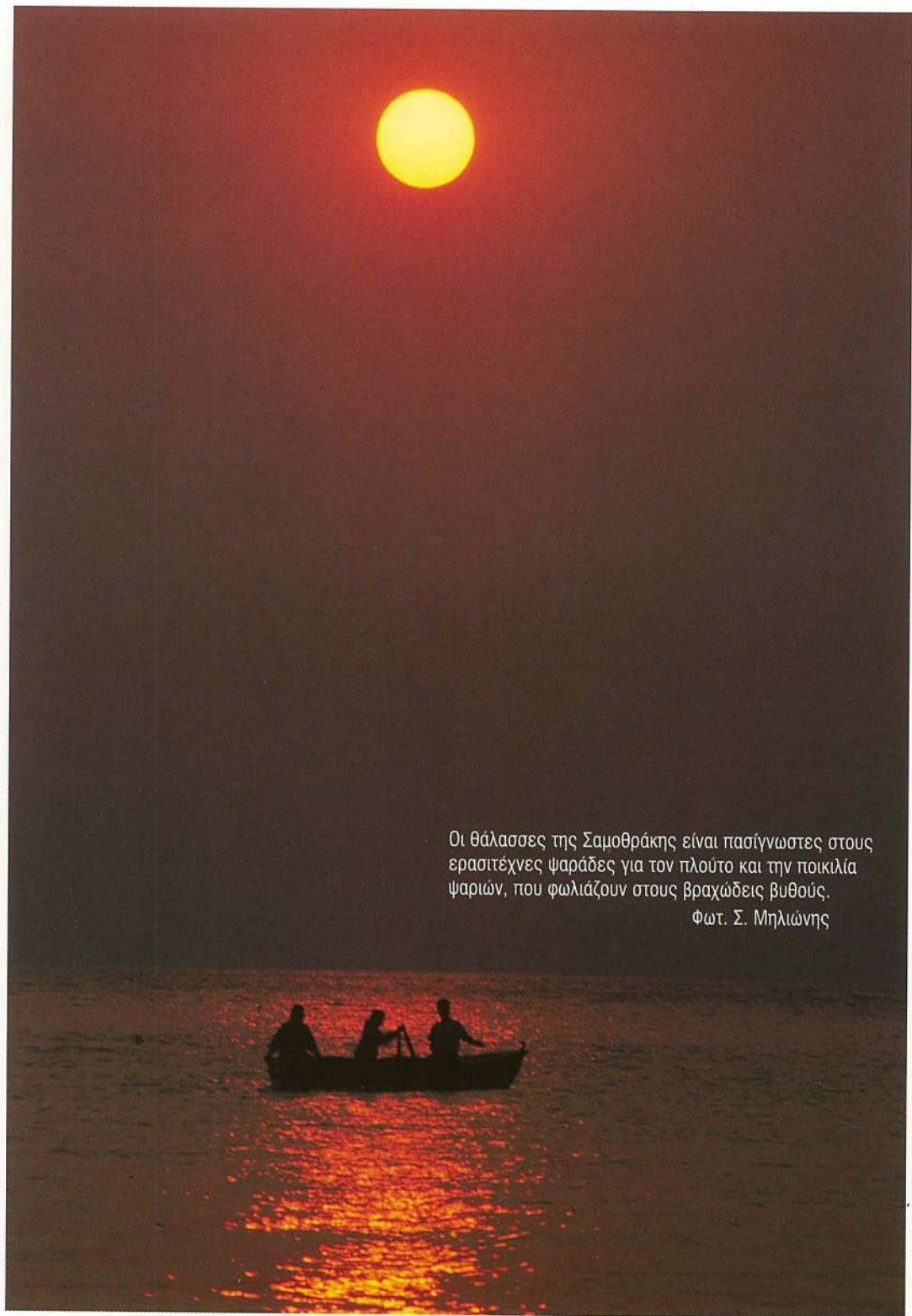
Έξω από τα Αλώνια βρίσκεται ο σιτοβολώνας της Σαμοθράκης. Σ' αυτή την πλευρά του νησιού δεν υπάρχουν ρυάκια και καταρράκτες και η άρδευση γίνεται με τεχνητά μέσα.

Σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου ο "Αίολος" ανοίγει πολύ συχνά τους ασκούς του στη Σαμοθράκη. Για τους ανέμους, που πάντα ταλαιπωρούσαν το νησί, οι Σαμοθρακίτισσες έκαναν ιδιότυπες προσευχές στην Αγία Ανέμη, θύμιαζαν και έκαναν τριπλό κύκλο γύρω από το ξωκκλήσι κι' έσπαζαν ένα κεραμίδι για να σπάσει έτσι και ο αγέρας. Κατάδεσμος του αγέρα γινόταν παλιά στη Σαμοθράκη με το δέσιμο σπάγγων στα σταυροδρόμια.

Μια καινούργια μέρα ξεκινάει από την θάλασσα της
Σαμοθράκης, ανάμεσα στα πλατάνια της ακτής.

Οι θάλασσες της Σαμοθράκης είναι πασίγνωστες στους
ερασιτέχνες ψαράδες για τον πλούτο και την ποικιλία
ψαριών, που φωλιάζουν στους βραχώδεις βυθούς.
Φωτ. Σ. Μηλιώνης

Κρατείστε αυτές τις διευθύνσεις. Ίσως σας χρειαστούν όταν επισκεφθείτε τη Σαμοθράκη.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΗΛ.
ΑΙΟΛΟΣ	Καμαριώτισσα	Β'	0551/41.795
ΝΙΚΗ	Καμαριώτισσα	Γ'	0551/41.545
ΚΥΜΑ	Καμαριώτισσα	Ε'	0551/41.263
ΞΕΝΙΑ	Παλαιόπολη	Β'	0551/41.166
ΚΑΣΤΡΟ	Παλαιόπολη	Β'	0551/41.001
ΗΛΕΚΤΡΑ	Άνω Καρυώτες	Γ'	0551/98.242
ΚΑΒΙΡΟΣ	Θέρμα	Β'	0551/98.277
ΜΑΡΙΒΑ	Θέρμα	Β'	0551/98.230

ΚΑΜΠΙΝΓΚ:

Οργανωμένο Δημοτικό Κάμπινγκ στα Θέρμα 0551/98.291
Ελεύθερη κατασκήνωση στα Θέρμα 0551/98.244

Δήμος Σαμοθράκης:

Τηλ.: 0551/41.218 & 41.790, fax 0551/41.204
Αγροτικά Ιατρεία: στη Χώρα, τηλ. 0551/41.217 και στην Καμαριώτισσα τηλ.: 0551/41.376

Αστυνομικό Τμήμα: 0551/41.303

Λιμεναρχείο: 0551/41.305

Ταξί: 0551/41.341 & 41.316

Ταξιδιωτικά πρακτορεία: ΣΑΟΣ τηλ. 0551/41.411, & ΑΡΣΙΝΟΗ τηλ.: 0551/41.465

Σαμοθράκη

